PRITARTA
Kauno miesto savivaldybės tarybos
2017 m. birželio 13 d.
Sprendimu Nr. T-381

PATVIRTINTA
Kauno lopšelio-darželio „Sadutė“
direktoriaus 2017 m. rugpjūčio 29 d.
įsakymu Nr. V-010

KAUNO LOPŠELIO-DARŽELIO „SADUTĖ“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Kauno lopšelis-darželis „Sadutė“ – įsteigtas 1974 m. gruodžio 23 d.
Steigėjas – Kauno miesto savivaldybės.
Teisinė forma – savivaldybės biudžetinė įstaiga.
Grupė – neformaliojo švietimo mokykla.
Tipas – ikimokyklinio ugdymo mokykla.
Adresas: Partizanų g. 122, LT - 50340 Kaunas.
Telefonai: (8 37) 312 330 / 312 440 / 310 031
El. pašto adresas: sadute@gmail.com
Internetinė svetainė: www.sadute.lm.kaunas.lt

Kauno lopšelis-darželis „Sadutė“ vykdo neformalaus ugdymo ikimokyklinio ir priešmokyklino ugdymo programas. Savo veiklą grindžia LR Konstitucija, LR Švietimo ir kitais įstatymais, LR Vyriausybės nutarimais, Švietimo ir mokslo miniterijos norminiais aktais. Ikimokyklinio ugdymo parengta atsižvelgiant į Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją (1995), Valstybinę švietimo 2013-2022 metų strategiją, Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2030“, Geros mokyklos koncepciją (2015), Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą (2014), Ikimokyklinio ugdymo metodines rekomendacijas (2015), Kauno lopšelio – darželio „Sadutė“ 2016-2018 m. strateginį planą.

Ikimokyklinio ugdymo programa bus atnaujinama atsižvelgiant į ugdymo turinio kaitą ir įstaigos bendruomenėje vykstančius pokyčius.

1.1 Vaikai ir jų poreikiai

Įstaigą lanko vaikai iš Dainavos ir kitų seniūnijų nuo 1,5 metų ir yra ugdomi iki 7 metų, kol išvyksta į mokyklą. Šiuo metu padidėjęs poreikis vaikus vesti į lopšelį nuo 1,5 m., nes jauni tėvai anksti skuba grįžti į darbą, arba gimus antram vaikui, mama mažiau gali skirti dėmesio vyresniajam, todėl ankstyvasis ugdymas lopšelyje gali kompensuoti vaiko bendravimą su suaugusiu ir praturtinti jo socializaciją bendravimu su bendraamžiais ir vyresniais vaikais.

Įstaigoje vaikas gerbiamas kaip asmenybė, ugdymas orientuotas į vaiką, jis pats siūlo, renkasi veiklą, žaidimą ir atlikimo būdą, priemones. Vaikui suteikiama sprendimo ir pasirinkimo,

veiklos laisvė. Atsižvelgdami į vaiko pageidavimus, norus grupėse įrengiami veiklos kampeliai, sudarytos sąlygos žaidimams. Vaikas ugdomas atsižvelgiant į auklėjimo šeimoje tradicijas, vaiko įgytą patyrimą, įpročius, nuostatas, individualias savybes. Integruojame skirtingų poreikių vaikus, pripažįstant kiekvieną kaip individualią asmenybę, turinčią savo teises ir ugdymosi savitumus.

Vaikams, turintiems kalbos ir komunikacijos problemų, teikiama kvalifikuota logopedo pagalba, turintiems judėjimo sutrikimų – nefomalaus ugdymo (kūno kultūros) mokytojo kvalifikuota pagalba, turintiems psichologinių sunkumų – psichologo konsultacijos, šeimoms, turinčioms menkus socialinius įgūdžius – socialinio pedagogo pagalba. Visiems vaikams sudaromos sąlygos lankyti dailės, muzikos, choreografijos, kūno kultūros užsiėmimus du kartus per savaitę. Tėvų pageidavimu įstaigoje veikia ritminių šokių, anglų kalbos, krepšinio neformalaus ugdymo būreliai.

1.2 Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Lopšelyje-darželyje dirba kompetentingi pedagogai ir specialistai, gebantys ugdyti šiuolaikinio vaiko kompetencijas, suteikti jam pagalbą, atsiželgiant į individualius ar specialiuosius ugdymosi poreikius, galimybes, įžvelgti daromą pažangą, įvertinti pasiekimus, priimti vaiką tokį, koks jis yra. Įstaiga yra atvira, šiuolaikiška, besimokanti. Įstaiga teikia kokybiškas ikimokyklinio ugdymo auklėtojų, priešmokyklinio ugdymo pedagogų ir specialistų (logopedo, psichologo, socialinio pedagogo, specialiojo pedagogo, neformalaus ugdymo (kūno kultūra) mokytojo, menų pedagogo) paslaugas.

Kvalifikuoti specialistai ir pedagogai, nuolat atnaujina ir papildo žinias seminaruose, kursuose, nuosekliai ir sistemingai dalyvauja projektuose. Pedagogų aukšta kvalifikacija leidžia užtikrinti įstaigos tikslų ir uždavinių įgyvendinimą.. Įstaigos vadovų santykiai su personalu grindžiami tarpusavio supratimu ir bendradarbiavimu.

Bendradarbiaudami su PPT sprendžiame pedagogines, psichologines ir kitas problemas. Pagal kompetenciją atliekmi SUP vaikų vertinimai ir teikiama tėvams konsultavimo ir informavimo paslauga. Vadovaujantis PPT išvada organizuojamas ugdymas pagal PPT pateiktas rekomendacijas, sudaromos individualios programos, pagalbos vaikui ir šeimai planai. Užtikrinant SUP vaikų tęstinumą mokymuisi mokykloje, kartu sprendžiama integracijos problemas su Kauno Dainavos progimnazija, Kauno Aleksandro Stulginskio mokykla-daugiafunkciniu centru, Kauno Juozo Urbšio katalikiška pagrindine mokykla.

1.3 Regiono ir švietimo teikėjo savitumas

Kauno lopšelis - darželis „Sadutė“ yra Dainavos seniūnijos ikimokyklinė ugdymo įstaiga.

Dainavos seniūnija ribojasi su Žaliakalnio ir Eigulių seniūnijomis vakaruose, Gričiupio seniūnija, senosiomis žydų kapinėmis, Kauno zoologijos sodu, KTU studentų miesteliu, Dainavos parku, bendruomenės centru Draugystė, prekybos centrais Maxima, IKI, RIMI, Senukai.

Kasmet vyksta Dainavos seniūnijos dienos, kurių metu gausu įvairių renginių: meno dirbinių parodos, mugės, liaudies ansamblių koncertai, kuriuose aktyviai dalyvauja mokyklų ir ikimokyklinių įstaigų bendruomenės. Gerojo Ganytojo bažnyčioje aukojamos Šv. mišios religinėms ir tautinėms šventėms paminėti, taip pat telkiama vietinė bendruomenė įvairioms problemoms spręsti.

Įstaigos pedagogai su ugdytiniais bendrauja ir bendradarbiauja su šalia esančiomis ikimokyklinėmis įstaigomis: „Želmenėlis“, „Etiudas“, „Pasaka“, „Vaivorykštė“, „Vaikystė“, „Girinukas“ ir su Dainavos progimnazija, Aleksandro Stulginskio mokykla daugiafunkciu centru, Kauno Juozo Urbšio katalikiška pagrindine mokykla, plėtoja partnerystės ryšius su Vytauto Didžiojo Universitetu, asociacijomis PAKA (pozityvaus auklėjimo konsultanto asociacija), „Sveikatos Želmenėliai“, RIUKKPA (respublikinė ikimokyklinių ugdymo kūno kultūros

asociacija), Švietimo ir mokslo ministerija, Žemės ūkio ministerija, Lietuvos futbolo federacija, A. Sabonio krepšinio mokykla, studija „SuperVaikai“, Kauno Vinco Kudirkos viešąja biblioteka.

Įstaigos pedagogai inicijuoja, organizuoja ir dalyvauja mikrorajono, Kauno miesto ir respublikos mastu organizuojamuose renginiuose.

Įstaigos struktūrą sudaro 12 grupių, kurios pavadintos darželio ir lauko gėlių bei žolių pavadinimais (pagal darželio pavadinimą simbolizuojantį lietuvių liaudies šokį su gėlėmis “Sadutė“). Ankstyvojo amžiaus grupės pavadintos žolių ir lauko gėlyčių pavadinimais, ikimokyklinio amžiaus grupės pavadintos lauko ir darželio gėlių pavadinimais, o vyresnių vaikų priešmokyklinės grupės pavadintos naudingų augalų pavadinimais. Tai simbolizuoja mūsų ugdymo proceso esmę, nuoseklų augimą ir vystymąsi bei priešmokyklinę brandą. Grupių pagal amžių statusas pastovus, vaikai du kartus keičia grupes (iš ankstyvojo amžiaus į ikimokyklines ir iš ikimokyklinių į priešmokyklines), bet ne bendraamžių kolektyvą, kas sąlygoja ugdymo kokybę ir tęstinumą bei ypač vertinamą individualią pažangą.

Grupių struktūra ir skaičius gali kisti pagal poreikius: lopšelio grupės nuo 3 iki 5 grupių, skirtos vaikams nuo 1 m. iki 2 m arba nuo 2 m. iki 3 m.., 5-7 grupės – nuo 3 m. iki 5 metų, 2 -3 grupės priešmokyklinio amžiaus 5 m. – 6 m. vaikams. Viena 14 val. grupė (iki 20.30 val.) skirta vaikams, kurių tėvai labiau užimti, turi socialinių problemų, dirba pamaininį darbą, vaiką augina vieni ir t.t. Į šią grupę turi galimybę ateiti vaikai iš visų grupių, pasibaigus jų darbo laikui.

Ugdymo įstaiga ypatinga savo didele teritorija (1,5 ha), įvairia augalija, daug žalios erdvės, toli nuo miesto triukšmo, ribojasi su miesto reikšmės Dainavos parku, Dainavos progimnazijos teritorija, kuria naudojamės praplėsdami savo veiklos erdvę įvairesniems sportiniams - pramoginiams bendruomenės renginiams. Tai įgalina ugdyti meilę gamtai ir panaudoti jos teikiamus privalumus ugdymo procese, maksimaliai panaudoti erdvę vaikų laisvam judėjimui.

1.4 Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Tėvai (globėjai) – svarbiausi vaikų ugdytojai. Jie yra atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą ir kokybišką ugdymą. Tėvai dalyvauja vaiko ugdymo procese kaip partneriai. Su tėvais tariamasi dėl ugdymo(si) tikslų, rezultatų, turinio, ugdymo proceso organizavimo, atsižvelgiama į jų lūkesčius bei individualias vaikų galias ir skirtingą ugdymosi patirtį.

Šiandieniniai tėvai dėl įvairių socialinių, materialinių, užimtumo priežasčių (studentai, socialiai remtinos, nepilnos šeimos, užimti tėvai, tėvai išvykę į užsienį, vaikus augina seneliai) pageidauja į ugdymo įstaigą leisti vaikus kuo anksčiau. Ankstyvojo amžiaus vaikų tėvai pageidauja tinkamos priežiūros, globos, kad įgytų savarankiškumo, higienos įgūdžių, mokytųsi kartu su kitais vaikais žaisti, bendrauti. Ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvai tikisi gerų sąlygų visapusiškam vaiko vystymuisi, vaiko individualumams atsiskleisti, užtikrinti fizinį ir psichologinį saugumą, suteikti objektyvią, savalaikę informaciją apie vaiko gebėjimus, pasiekimus, pažangą.

Įstaigos elektroninio dienyno, internetinio tinklalapio, Facebook'o (veidaknygė) paskiros, darželio TV pagalba vyksta nuolatinis tėvų informavimas apie vaikų gyvenimą darželyje: dalijamasi aktualiomis temomis, veiklos ataskaitomis, ugdymo tikslais ir rezultatais, įvairiais problemų sprendimais.

Bendruomenės paslaugoms sukurtos saugios, estetiškos, artimos namų aplinkai, turtingos edukacinės erdvės: nuotaikingų, šviesių spalvų grupės, gražūs, patogūs vaikų baldai, įdomūs vaikų ir auklėtojų kūrybiniai darbai, ugdymo priemonių gausa, jauki salė, kurioje sudaromos galimybės vaikams dainuoti, muzikuoti, šokti, judėti, vaidinti, atnaujintas uždaras darželio kiemelis bendruomenės renginiams, šiuolaikiškai, moderniai atnaujinta viena ankstyvojo amžiaus grupė.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Įstaigos ugdymo programa grindžiama vadovaujantis šiais ikimokyklinio ugdymo principais:

- **Individualumo** - pripažįstame vaiko išskirtinumą, galimybę ugdytis pagal individualius poreikius, suteikiant jiems optimalias ugdimo(si) sąlygas.
- **Demokratiškumo principas** - vaikui suteikiame pasirinkimo laisvę. Vaikas turi galimybę rinktis veiklą pagal savo poreikius, interesus, galimybes, nuotaiką. Skatiname aktyvų vaiko dalyvavimą įstaigos veikloje: išklausoma nuomonė, palaikoma iniciatyva, suteikiama erdvė jam pasireikšti, stengiamasi įgyvendinti siūlomas idėjas.
- **Tęstinumo principas** - siekiame darnaus vaiko perėjimo nuo ankstyvojo ugdymo šeimoje prie ikimokyklinio ugdymo grupėje, užtikriname nuoseklų ugdymo tęstinumą priešmokyklinėje grupėje. Nuolat siekiame palaikyti glaudų šeimos ir įstaigos pedagogų bendradarbiavimą.
- **Humaniškumo principas - v**aikas yra vertybė, jis ugdomas būti savarankišku, garbingu, gebančiu pasirinkti ir atsakyti už savo pasirinkimą.
- **Integracijos principas:** sudaromos sąlygos vaiko fizinio, psichinio ir socialinio ugdymo(si) darnai. Atsižvelgiama į vaiko judesių ir fizinių savybių efektyviausią vystymosi laikotarpį. Garantuojama vaiko ugdymo(si) šeimoje ir darželyje darna, vaiko asmenybės skleidimosi integralumas ir harmoningumas, vaiko pažinimo, jausminės ir veiklos patirties darna.
- **Socialinio – emocinio kryptingumo principas** - gerbiama vaiko nuomonė, vaikas turi teisę rinktis veiklą, siekti, kad vaikui pakaktų emocinio pritarimo.

3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

3.1 Ugdymo tikslas. Atsižvelgiant į pažangiausius mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas, padedančias vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros taip pat etninės, socialinius, pažintinius poreikius.

3.2 Uždaviniai:

1. Nuolatos saugoti ir stiprinti vaiko fizinę ir psichinę sveikatą, garantuoti socialinį, psichologinį ir fizinį vaiko saugumą, ugdyti sveikos ir saugios gyvensenos įgūdžius, tenkinti aktyvumo ir judėjimo poreikį.

2. Ugdyti vaiko kalbą kaip pagrindinę bendravimo ir saviraiškos priemonę, padėti pajusti kalbos grožį, išreikšti mintis, jausmus ir patirtį.

3. Ugdyti vaikų emocinį intelektą, stiprinti jų pasitikėjimą savimi ir psichologinį atsparumą, ugdyti pedagogų, vaikų ir tėvų tarpusavio ryšį bei stiprinti jų savigarbą.

4. Sukurti vaikystės poreikius atliepiančią, funkcionalią, estetišką, džiaugsmingą aplinką, kurioje reiškiasi spontaniški vaikų jausmai, kuri gali nuraminti, prajuokinti, džiugiai nustebinti.

5. Padėti vaikui suprasti jį supantį pasaulį įvairiais pažinimo būdais, sudaryti sąlygas pačiam tyrinėti, atrasti, veikti, eksperimentuoti, žaisti.

6. Skatinti vaiko saviraišką, kūrybiškumą, gebėjimą išreikšti savo nuotaiką, jausmus, mintis įvairiomis meninėmis raiškos priemonėmis, puoselėti vaikų kultūrą.

7. Bendradarbiauti su šeima įtraukiant šeimas į grupės gyvenimą, šviesti tėvus įvairiais vaikų ugdymo(si) klausimais.

8. Užtikrinti ankstyvojo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo bei ugdymo šeimoje tęstinumą.

4. UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

4. 1 Ugdymo turinio kryptys

Ikimokyklinės programos turinys orientuotas į ikimokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų ugdymą(si) į kurias integruojasi 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių, jų visuma laiduoja sėkmingą vaiko asmenybės ugdymąsi ir yra orientuota į ugdymo tęstinumą priešmokyklinėje grupėje. Programa parengta vadovaujantis „Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu“, „Metodinėmis rekomendacijomis ikimokyklinio ugdymo programai rengti“.

Ugdomoji veikla pagrįsta žaidimu, nes žaidimas – pagrindinis ugdymo(-si) metodas. Ankstyvojo amžiaus ugdymo(-si) turinys sudarytas remiantis gyvenimo įgūdžiais. Ikimokyklinio amžiaus ugdymo(-si) programa sudaryta pagal vaikų amžių ir ugdytinas kompetencijas. Programa nuolat atnaujinama, tobulinama atsižvelgiant į vaiko poreikių kaitą, tėvų lūkesčius ir pageidavimus, pedagogų pastebėjimus ir rekomendacijas.

Programa skirta visiems darželio bendruomenės nariams, apima visus svarbiausius vaiko pasiekimus. Visos aštuoniolika pasiekimų sričių yra jungiamos į penkias kompetencijas:

- pažinimo kompetencija (aplinkos pažinimas (10 sritis), skaičiavimas ir matavimas (11 sritis), tyrinėjimas (15 sritis), mokėjimas mokytis (18 sritis);
- kalbos ir komunikavimo kompetencija (sakytinė kalba (8 sritis), rašytinės kalba (9 sritis));
- meninė kompetencija (meninė raiška (12 sritis), estetinis suvokimas (13 sritis), kūrybiškumas (17 sritis));
- sveikatos saugojimo kompetencija (kasdieninio gyvenimo įgūdžiai (1 sritis), fizinis aktyvumas (2 sritis));
- socialinė kompetencija (emocijų suvokimas ir raiška (3 sritis), savireguliacija ir savikontrolė (4 sritis), savivoka ir savigarba (5 sritis), santykiai su suaugusiaisiais (6 sritis), santykiai su bendraamžiais (7 sritis), iniciatyvumas ir atkaklumas (14 sritis), problemų sprendimas (16 sritis)).

Ikimokyklinės programos vaikų ugdymo turinyje išskiriami vaiko ugdymo(si) pasiekimai, kuriuos vaikas turėtų įgyti nuo 1,5 iki 3 m. ir nuo 4 iki 6 m., kitoje grafoje nurodomi vaiko veiklos ir elgesio pavyzdžiai, bei ugdymo(si) gairės pedagogams ir tėvams.

Ikimokyklinio ugdymo programoje vaiko ugdymosi pasiekimų sričių apjungimas į kompetencijas užtikrina dermę su priešmokyklinio ugdymo programa.

4.2 Metodai

Ugdymas yra dvipusis procesas, jame ugdymo metodai apima tarpusavyje susijusią pedagogo ir vaiko veiklą. Pagrindinis vaikų gebėjimų ugdymo(si) metodas – žaidimas, todėl kiekvienas pedagogas ieško tokių darbo metodų ir būdų, kurie geriausiai padėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir uždavinių. Taikomi tokie metodai, kurie padėtų atsiskleisti kiekvieno vaiko individualumui bei kūrybinėms galioms, kurie turėtų vaikams patrauklių žaidybinių elementų bei skatintų vaikų praktinių įgūdžių formavimą(si):

- „Minčių lietus“ – paraginama vaikus vardyti kuo daugiau galimų atsakymų į pateiktą klausimą.
- „Svečias“ - į grupę ateina lėlė (meškutis, drambliukas....) ir dalyvauja įvairioje veikloje kartu su vaikais.

❖ „Paslapčių dėžutė“ - į dėžutę (pintinėlę, maišelį) įdedami įvairūs daiktai. Vaikai traukia vieną iš jų ir tik liesdami (nežiūrėdami), turi apibūdinti daiktą, pasakyti ką ištraukė bei surasti tokį patį daiktą ant stalo.

❖ „Kamuoliukas“ - kalba tik tas, kuris turi kamuoliuką. Kiti vaikai – klauso.

❖ „Muzikinis skambutis“ - vaikai išgirdę tam tikrą muzikinį kūrinį, dainelę, pradeda susitvarkyti žaisliukus ir renkasi į ratą.

❖ „Sprendimas“ - sukuriama problemine situacija – vaikai ieško, siūlo ir bando įvairius sprendimo būdus.

❖ „Namų užduotis“ – skiriami vaikams ir tėvams įpareigojimai, kuriuos turi atlikti kartu namuose.

❖ „Mano vardas“ - atvykęs į darželį vaikas susiranda kortelę su savo vardu ir „pasižymi“, kad atvyko, išeidamas namo – kortelę grąžina į jos pradinę vietą.

❖ „Kalbantys pirštukai“ – skatina vaikus imituoti judesiais sakomą tekstą.

❖ „Interviu“ - pateikiami konkretūs klausimai vaikams arba pasiūloma paklausinėti draugą tam tikra tema, o vėliau papasakoti (nupiešti), ką sužinojo.

❖ „Klausau – sakau“ - pateikiama užduotis, kurią vaikas turės atlikti išklausęs muzikos ar žodinį tekstą.

❖ „Viena daina“ – atlieka tam tikrą užduotį tik tol kol groja daina. Užduoties pradžia – dainos pradžia, užduoties pabaiga – dainos pabaiga.

❖ „Močiutė stebi“ – stebėti vaiką iš šalies, nesikišti į vaiko savaiminio ugdymo procesą. Daryti savaiminio ugdymo proceso analizę.

Įstaigoje sėkmingai taikomas integruotas ugdymas, kūrybinis kompleksinis ugdymas, projektų metodas, Reggio Emilia metodas.

4.3 Priemonės

Programos įgyvendinimui reikalingos priemonės - ugdymo procesui reikalinga literatūra (programinė, informacinė, mokslo populiarioji, vaikų, klasikinė, metodinė, grožinė literatūra, kultūros, švietėjiški ir mokslo populiarinimo periodiniai leidiniai); daiktai, medžiagos ir įranga (darbo, kūrybos, vaizdinės priemonės, gaubliai, kompiuteriai, kompiuterių įranga, žaislai, stalo žaidimai, molbertai, ir kita); kanceliarinės, sporto inventorius, muzikos instrumentai, muzikiniai įrašai; vaikiški baldai.

Atsižvelgiant į vaikų ugdymo(si) kompetencijas ir jų ugdymo turinio kryptis, įstaigoje įgyvendinamos programos, projektai:

- „Saulytučiai“ - animacinė ugdymo programa skirta 2-5 metų vaikams, (kasdieninio gyvenimo įgūdžiai - 1 sritis).
- „Šviečiamoji gyvulininkystė“ - skirta 3-7 metų vaikams (aplinkos pažinimas - 10 sritis, tyrinėjimas - 15 sritis, mokėjimas mokytis - 18 sritis).
- „Darni mokykla“ - skirta 5-7 metų vaikams (aplinkos pažinimas - 10 sritis, tyrinėjimas - 15 sritis, kūrybiškumas - 17 sritis).
- „Kimochis“ - socialinio emocinio ugdymo programa skirta 4-5 metų vaikams (emocijų suvokimas ir raiška -3 sritis, savireguliacija ir savikontrolė - 4 sritis, savivoka ir savigarba - 5 sritis, problemų sprendimas - 16 sritis).
- Lions Quest programa „Laikas kartu“ skirta 5-7 m. metų vaikams. Suteikia galimybę įgyti socialinių emocinių įgūdžių, reikalingų sveikam ir produktyviam gyvenimui, priimti kultūrinę įvairovę, gerbti kitus, tapti gerais piliečiais, padėti kitiems, stiprinti ryšius su šeima, draugais, mokykla ir bendruomene (mokėjimas mokytis - 18 sritis, santykiai su suaugusiaisiais - 6 sritis, santykiai su bendraamžiais - 7 sritis).
- „Hans Hase“ programa skirta 5-7 m. metų vaikams. Tai ankstyvasis užsienio kalbų (vokiečių) mokymas(sis) su Goethe institutu (sakytinė kalba - 8 sritis, rašytinės kalba - 9 sritis).
- „Jaunasis atletas“ programa skirta 2-7 metų vaikams specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintiems vaikams (fizinis aktyvumas - 2 sritis).

- „Žinok ir būk saugus“ civilinės ir priešgaisrinės saugos programa skirta 3-7 metų vaikams (kasdieninio gyvenimo įgūdžiai - 1 sritis, savivoka ir savigarba - 5 sritis, aplinkos pažinimas - 10 sritis).
- Projektas „Lietuvos mažųjų žaidynės“ 5-6 metų vaikams (fizinis aktyvumas - 2 sritis, aplinkos pažinimas - 10 sritis, santykiai su suaugusiaisiais - 6 sritis, santykiai su bendraamžiais - 7 sritis).
- Projektas „Futboliukas“ 2-6 metų vaikams (fizinis aktyvumas - 2 sritis, aplinkos pažinimas - 10 sritis, santykiai su suaugusiaisiais - 6 sritis, santykiai su bendraamžiais - 7 sritis).
- Projektas „Ikimokyklinukų žiemos olimpiada“ 3-6 metų vaikams (fizinis aktyvumas - 2 sritis, aplinkos pažinimas - 10 sritis, santykiai su suaugusiaisiais - 6 sritis, santykiai su bendraamžiais - 7 sritis).
- Projektas „Mažais žingsneliais didžiojo futbolo link“ 5-6 metų vaikams (fizinis aktyvumas - 2 sritis, aplinkos pažinimas - 10 sritis, santykiai su suaugusiaisiais - 6 sritis, santykiai su bendraamžiais - 7 sritis).
- Projektas „Užauginkime Lietuvai Ronald‘o“ 3-6 metų vaikams (fizinis aktyvumas - 2 sritis, aplinkos pažinimas - 10 sritis, santykiai su suaugusiaisiais - 6 sritis, santykiai su bendraamžiais - 7 sritis).
- Projektas „Renkuosi, nes žinau“ 5-6 metų vaikams (fizinis aktyvumas - 2 sritis, aplinkos pažinimas - 10 sritis, santykiai su suaugusiaisiais - 6 sritis, santykiai su bendraamžiais - 7 sritis).

4.4 Vaikų ugdymo (si) kompetencijos

4.4.1 Pažinimo kompetencija

Vaikas patirs pažinimo džiaugsmą, kai jam bus sudarytos sąlygos pačiam patirti, atrasti. Jis smalsauja, klausinėja, stebi, tiria, eksperimentuoja. Jau ankstyvoje vaikystėje bando spręsti kilusias ar suaugusiojo pateiktas problemas, planuoja savo veiklą ir siekia rezultato. Pažinimas neturi būti tapatinamas su žinių perteikimu, mokėjimu, įgūdžių formavimo procesu. Svarbu skatinti vaikų smalsumą, ugdyti sensoriką, lavinti mąstymo operacijas, turtinti vaizdines pasaulio pažinimo formas. Vaiko patirtis įprasminama formuojant dorinį jo santykį su aplinkiniu pasauliu. Pažindamas ir tyrinėdamas pasaulį vaikas domisi viskuo, kas jį supa, geba logiškai mąstyti, suvokti priežasties ir pasekmės nuoseklumą, atrasti panašumus ir skirtumus, daryti išvadas, apibendrinimus. Pažindamas aplinką jis ima kritiškai mąstyti, ieškoti informacijos, įvairių problemos sprendimo būdų. Pažinimo kompetencija apima šias vaiko pasiekimų sritis: aplinkos pažinimas (10 sritis), skaičiavimas ir matavimas (11 sritis), tyrinėjimas (15 sritis), mokėjimas mokytis (18 sritis).

<table>
<tr><th colspan="4">10. Aplinkos pažinimas</th></tr>
<tr><td colspan="4">Vertybinė nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.
Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.</td></tr>
<tr><th></th><th>Vaiko ugdymo (si) pasiekimai</th><th>Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai</th><th>Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams</th></tr>
<tr><td>1-3 metų</td><td>➢ Daug klausinėja „Kas čia?”
➢ Žino kur eiti, kai suaugęs kviečia „į salę”, „į miegamąjį”, „į rūbinėlę”, „į smėlio dėžę”.
➢ Pasako savo, mamos, brolio ir kitų šeimos narių vardus.
➢ Kartu su suaugusiuoju stebi kaip auga, žydi grupės ir darželio kiemo augalai.</td><td>❖ Apžiūrinėja naują aplinką, savo rankas, paduotus daiktus, trumpam atkreipia dėmesį į save veidrodyje.
❖ Pamėgdžiodami suaugusiuosius bando šukuotis, valgyti su įrankiais.
❖ Pasako „Tu mama Simona, o aš Kajus“.
❖ Stebėdami sako „gražu“.</td><td>❖ Aplinkoje turėti žaislų, spalvotų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti.
❖ Vaikui rodyti jo atvaizdą veidrodyje.
❖ Paklausinėti vaiko koks mamos, tėčio, brolio ar sesės vardas.
❖ Būnant lauke parodyti žydinčias gėles, pasiūlyti “pakvėpinti“.</td></tr>
<tr><td>3-4 metų</td><td>➢ Ryto rate pasakoja apie orą, metų laiką, jų požymius.
➢ Žaisdamas šeimos žaidimus, imituoja tėvelių profesijas, „keliauja“ į jų darbovietes.
➢ Padedant tėveliams, kuria šeimos medį.
➢ Rūšiuoja šiukšles grupėje, surenka šiukšles.</td><td>➢ Išmeta šiukles į joms skirtą vietą sakydamas „į žalią šiukšlių dėžę.
➢ Piešia save ir savo šeimą.
➢ Žaidžia „Tėvus“.
➢ Atkreipia dėmesį į nematytus daiktus, klausinėja, kaip vadinasi, kas tai yra, ar galima pasiimti ir pan.
➢ Pasako, kad šalta ar šilta.</td><td>❖ Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, išėjus į lauką, skatinant apie juos kalbėti.
❖ Sudaryti galimybę prisidėti prižiūrint naminį gyvūnėlį, kalbėtis apie tai, ką gyvūnėlis ėda.
❖ Mokyti savo kūno dalių pavadinimų, aptarti jų paskirtį ir priežiūrą.</td></tr>
</table>

4-5 metų	➢ Kuria su auklėtoja elgesio gamtoje taisykles. ➢ Žaidžia su kortelių žaidimais, loto: „Metų laikai", „Gėlių loto" „Gyvūnai", „Paukščiai", „Profesijos". ➢ Gamina daržovių, vaisių salotas. ➢ Išvykose į gamtą susirenka šiukšles.	➢ Pastebi gyvūnus, jų išskirtinius bruožus (kailis, uodega, nagai, spalva ir pan.), klausia vardo, ką valgo ir pan. ➢ Bando paliesti augalo lapus, medžio žievę, pauostyti žiedą, paragauti. ➢ Tyrinėja medžiagų savybes: sušlapina, plėšia, minko ir pan. ➢ Žiūri filmus apie gamtą, gyvūnus, paveikslėlius knygose, nuotraukas, patys aiškina, ką mato, klausia.	❖ Supažindinti su giminės medžiu. ❖ Papasakoti apie savo profesiją. ❖ Švęsti tradicines šventes. ❖ Stebėti su vaikais įvairius gamtos reiškinius. ❖ Supažindinti su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūlyti daryti įvairius darbelius iš jų. ❖ Siūlyti vartyti žurnalus apie gamtą.
5-6 metų	➢ Žaidžia kūrybinius- siužetinius žaidimus: „biblioteka", „koncertas", „bankas", „parduotuvė", „aerouostas", „autoservisas". ➢ Lankosi bibliotekoje, muziejuose, Kauno pilyje, prie Nemuno, Kauno lankytinose vietovėse, šventiniuose renginiuose. ➢ Pasakoja apie Kauną, jo lankytinas vietas, dalinasi savo kiemo istorijomis su draugais, suaugusiais. ➢ Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. ➢ Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius.	✓ Mėgsta išvykas į gamtą, muziejų, ūkį ar į tėvų darbovietes. ✓ Išvykose rodo susidomėjimą, stengiasi nepamiršti atlikti mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino su kuom susipažino. ✓ Diskutuoja su grupės draugais apie jo kiemą, namus. ✓ Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius. ✓ Moka nusakyti daikto pagaminimo seką.	❖ Siūlyti vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublį, enciklopedijas. ❖ Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. ❖ Organizuoti netolimas išvykas. Pagal galimybes keliauti pėsčiomis ir autobusais. ❖ Kartu su vaikais atlikti nesudėtingus bandymus, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti nebereikalingus prietaisus ir pan.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Kas pievelėje gyvena?", „Augalai, kas jie?", „Ką aš veikčiau, ką moku?", „Lietuva – mano tėvynė", „O kai aš pas promočiutę buvau", „Pažinimų, tyrynėjimų ir atradimų savaitė", „Vabaliukai, vabalai", „Mano gyvūnėlis", „Po rudenėlio skara", „Kur skuba ežiukas?", „Aš ir mane supanti aplinka", „Mus nesyki esi skynęs, rovęs ir ragavęs", „Žalioji palangė", „Kaunas – mano miestas", „Spalviukai", „Daikatai aplink mane", „Skruzdėlyte, tauškalyte", „Kur tavo namai", „Kuo vilioja parduotuvės?", „Kas ten krebžda: krepšt, krepšt?", „Kiek voriukas turi kojų?", „Skruzdėlyte, tauškalyte, kur tavo namai?", „Ką slepia miškas", „Į svečius pas kiškį piškį", „Ė, transportas".			
11. Skaičiavimas ir matavimas			
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas. ***Esminis gebėjimas.*** Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais			

apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.			
	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	**Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai**	**Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams**
1-3 metų	➢ Aplinkoje pastebi ir pasako daug ar mažai daiktų, žaislų. ➢ Padalina po vieną vaišes vaikams. ➢ Skaičiuoja savo metus rodydamas pirštukus. ➢ Atrenka ir pasako kuris žaislas didelis ar mažas; storas ar plonas; toks pat- ne toks pat. ➢ Žaidžia žaidimą „Surask tokios pat spalvos daiktą“. ➢ Žaidžia slėpynių su žaislais, vaikais.	✓ Noriai įsitraukia į žaidimą „Slėpynės“. ✓ Žaislui pasislėpus, atidžiai stebi vietą, kur žaislas ką tik buvo. ✓ Kalbinamas gestais, mimika parodo, kad žaislo nėra pasislėpė). ✓ Paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. ✓ Norėdamas pasakyti ar parodyti, kad ko nors yra daug, ištiesia rankytes į šonus.	❖ Žaisti tuos pačius žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinti – nutolinti, paslėpti – parodyti, sugretinti. ❖ Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daryti pauzes, vis pakartoti žodžius, jei norime, kad vaikas juos įsidėmėtų. ❖ Klausytis ir teatralizuoti žaidinimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštukus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar. („Du gaideliai“ ,Mano batai buvo du“)
3-4 metų	➢ Skaičiuoja savo pirštukus. ➢ Žaidžia žaidimus: „Surask ir padėk tiek pat”, „Kur daugiau – mažiau”, „Parduotuvė”. ➢ Lanksto popierių pusiau, į 2, 4 dalis. ➢ Žaidžia žaidimus su skaitmenų kortelėmis, pritaiko atitinkamą skaitmenį daiktų grupei. ➢ Žaisdami išsiskaičiuoja naudodami skaičiuotes. ➢ Tapatina daiktus pagal formą, dydį. ➢ Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, eltonos, žalios) daiktus.	✓ Pasako, kiek turi metukų. ✓ Pastebi, jei kas suklysta, o paprašytas paimti vieną daiktą. ✓ Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę. ✓ Nudažo juostelę kaitaliodamas dvi spalvas. ✓ Kaladėlių krūvelėje randa tos pačios spalvos, formos ar dydžio detalę. ✓ Parodo, kurie du iš 4–5 paveiksliukų yra tokie patys. ✓ Dviejuose paveikslėliuose randa 3–4 slypinčius skirtumus.	❖ Vartyti knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. ❖ Skatinti vaiką pakartoti paveikslėliuos pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. ❖ Sudaryti galimybes rūšiuoti daiktus. ❖ Atsakydami į klausimą „Kiek?“, vartojat žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. ❖ Sudaryti galimybę ieškant dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų.

4-5 metų	➢ Ryto rate skaičiuoja mergaites ir berniukus, padedant auklėtojai ir visus vaikus. ➢ Sprendžia, kaip padalinti visiems po lygiai obuolių jei jų yra. ➢ Grupės aplinkoje suranda panašių formų daiktus į nurodytas geometrines figūras. ➢ Žaidžia stalo žaidimus „Surask tokią pačią spalvą,", „Surask gėlytei antrą pusę", dėlioja dėliones. ➢ Žaidžia rato žaidimus su spalvota guma, parašiutu. ➢ Lygina pastatytus statinius: kuris didesnis, ilgesnis, platesnis, storesnis.	✓ Suskaičiuoja, kurių paukščių paveikslėlyje yra daugiau: skrendančių į kairę ar į dešinę. ✓ Paima prašomą (reikiamą) kortelių skaičių. ✓ Skaičiuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. ✓ Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų daryti, kad visi turėtų po lygiai. ✓ Nuspalvina dryžiukais paveikslėlyje pavaizduotą zebrą. ✓ Serviruoja stalą.	❖ Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipti dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausti „Kiek?" „Ar daiktų yra po lygiai?" ir pan. ❖ Žaisti su vaiku domino. ❖ Formuoti supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio. ❖ Žaisti judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis", „Šilta – šalta"). ❖ Vaikščiojant gamtoje, atkreipti dėmesį į metų laikams būdingus požymius.
5-6 metų	➢ Žaidžia žaidimus judėdamas erdvėje nurodytomis kryptimis. ➢ Savo pasakojimuose naudoja sąvokas „šiandien", „rytoj", „išeiginės dienos". ➢ Klausinėja, kiek laiko žaisime, kelinta valanda, už kiek laiko eisime miegoti, kiek liko laukti iki kito gimtadienio. ➢ Kuria kalendorių, žaidimuose naudoja smėlio laikrodį. ➢ Kurdamas paveikslus sudėlioja žmogaus, gyvūnėlio kūną iš įvairių figūrėlių.	✓ Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dviejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. ✓ Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. ✓ Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas. ✓ Atrenka vienodas lego detales. ✓ Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų.	❖ Skatinti vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. ❖ Skatinti vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras. ❖ Leisti pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuotis svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Vienas ir daug", „Skaičių ratukas", „Mokausi matuoti", „Išdykę skaičiai", „Formų įvairovė", „Protingi ir išdykę skaičiai", „Figūros, formos mano aplinkoje", „Skaičiukų ratukas", „Statybose", „Rieda metų ratas", „Vienas, du ir trys", „Aš noriu viską išmatuoti", „Statau, matuoju, skaičiuoju", „Skaičiai išdykauja", „Linksmoios kaladėlės", „Gyvenu skirtingų formų pasaulyje", „Kieno šalikas ilgiausias?", „Vienas- katės pienas", „Gyvenu skirtingų formų pasaulyje", „Kalneliu aukštyn, kalneliu – žemyn", „Kiek pievelėje spalvų".			

15. Tyrinėjimas			
Vertybinė nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja. ***Esminis gebėjimas.*** Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.			
	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	**Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai**	**Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams**
1-3 metų	➢ Laisvai juda grupės erdvėje, domisi kas, kur yra. ➢ Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. ➢ Parodo save, savo kūno dalis. ➢ Žaisdamas, stebi ką daro kitas vaikas, kartu žaidžia. ➢ Pats pasiima žaislus, priemones, padeda juos į vietą. ➢ Žaidžia sensorinius didaktinius žaidimus: „Pauostyk", „Paragauk" „Užsimerk", „Ką girdi?".	✓ Vaikai siekia paimti žaislus ir daiktus, juos liečia, apžiūrinėja, kiša į burną. Tai pirmieji tyrinėjimo žingsniai. ✓ Vaikai tyrinėja viską, kas yra aplinkui, jie ima, judina, liečia, stebi, klauso, bando sudėti ar išardyti, didžiuojasi, kai pavyksta, noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais. ✓ Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį.	❖ Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikyti žaidimo priemonėmis. ❖ Pateikti knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. ❖ Sudaryti sąlygas patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai. ❖ Jau nuo mažumės mokyti atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį.
3-4 metų	➢ Bando įvairius garso išgavimo būdus, panaudojant aplinkos daiktus, savo kūną (beldžia, tuksena, kūno perkusija ir t.t.). ➢ Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta. ➢ Pavadina kai kuriuos gyvūnus, paukščius, pažįsta kai kuriuos augalus. ➢ Skiria kelias daržoves, vaisius pagal skonį, išvaizdą. ➢ Pastebi ir nusako koks oras.	✓ Skaičiuoja, dėlioja tam tikra tvarka daiktus, bando padėti į vietą, savaip tvarkyti žaislus, mielai padalija ką nors kitiems po lygiai, pasidalina per pusę. ✓ Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje. ✓ Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose. ✓ Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį.	❖ Skatinti manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. ❖ Skatinti nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų. ❖ Pateikti knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. ❖ Kiekvieną rytą aptarti koks šiandiena oras. ❖ Ragauti kuo įvairesnį maistą, aptarti maisto skonio, išvaizdos savybes.

4-5 metų	➢ Tirpina sniegą, užšaldo vandenį, piešia ant šlapio popieriaus. ➢ Tyrinėja daiktus ant šviesos stalo, šviesos dėžučių. ➢ Stebi ir tyrinėja gamtos reiškinius, kuria gamtininko kalendorių. ➢ Prižiūri daržą gamtos centre ir lauke (stebi, matuoja). ➢ Žaidžia žaidimus „Plaukia- skęsta", „Karšta- šalta", „Atpažink draugą", „Surask tinkamą paveikslėlį", „Atspėk, ką valgai".	✓ Žaidimui bando panaudoti įvairius daiktus, kartais mieliau žaidžia su artimiausios aplinkos daiktais nei žaislais ir išradingai juos panaudoja. ✓ Grupuoja daiktus tam tikra tvarka, gali padėti suaugusiesiems tvarkyti kambarius ar dirbti kitus darbus. ✓ Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję, pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna, gėlės nebežydi,	❖ Patys sugalvoja problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. ❖ Sudaryti galimybę suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą. ❖ Vaikus skatinti stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. ❖ Skatinti pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar.
5-6 metų	➢ Atlieka bandymus su balansinėmis svarstyklėmis. ➢ Žaidžia su kortelių rinkiniais „Pavojingi daktai", „Naminiai ir laukiniai gyvūnai". ➢ Išbando magnetą grupės aplinkoje, lauke. ➢ Su auklėtoja kuria išvykos žemėlapį. ➢ Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. ➢ Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.	✓ Domisi gamtos reiškiniais, prietaisų veikimu ir kt., aktyviai klausinėja. ✓ Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria. ✓ Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus). ✓ Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje. ✓ Stebimo objekto pasikeitimus fiksuoja lentelėje.	❖ Vaikams pateikti tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį. ❖ Siūlyti atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. ❖ Vykdyti projektinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Mokyti vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. ❖ Grupėje, namuose turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti, mokyti ir skatinti vaikus jais savarankiškai naudotis.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Vandens lašelio kelionė", „Aš mažasis išradėjes", „Enciklopedijų pasaulis", „Bandymų dienos", „Tyrinėjimų savaitė", „Miško paslaptys", „Pievos gyventojai", „Gaudau vėją", „Kur tik einu, vis kažką sutinku", „Gamta – mūsų namai", „Aš auginu..", „Pažinimų, tytinėjimų ir atradimų savaitė", „Didysis eksperimentas", „Pajausk ir pavadink", „Mano mylimi gyvūnėliai", „Kiek pievelėje spalvų", „Rausta medžio lapas – rudenėli labas", „Kaip veikia laikrodis?", „Iš kur atsiranda ledas?", „Sprogsta medžio pumpurėlis, štai jau ir pavasarėlis!", „Rausta medžio lapas – rudenėli labas", „Gyvenu skirtingų garsų pasaulyje", „Skrenda, šliaužia ir ropoja".			

18. Mokėjimas mokytis			
Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko. ***Esminis gebėjimas.*** Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.			
	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	**Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai**	**Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams**
1-3 metų	➢ Atidžiai stebi veiklą ir bando pakartoti veiksmus ➢ Apžiūrinėja aplinkos daiktus, klausinėja ką su jais daryti, juos naudoja žaidimuose. ➢ Vienas ir su draugais stato, konstruoja, dėlioja dėliones. ➢ Noriai žaidžia naujus žaidimus. ➢ Žaisdamas mėgdžioja įvairius gyvūnus, žmones.	✓ Sutelkia dėmesį į žaislus, daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais, mimika, garsais, šypsena. ✓ Žiūrėdamas į besišypsančio suaugusiojo veidą ir pats pradeda šypsotis. Stebi ir kartoja garsus, judesius. ✓ Žaislus deda į burną, ima, meta, perima iš rankos į ranką, barškina, daužo. ✓ Žaizdamas skleidžia gyvūnų garsus	❖ Žaisti improvizuonačius žaidimus. ❖ Padėti vaikui pastebėti kuo daugiau aplinkoje supančius daiktu, juos garsiai įvardyti, leisti vaikui pakartoti. ❖ Kartu su vaiku daugiau delioti kaladėles, leisti jam tai daryti ir vienam. ❖ Nebijoti, jei vaikas žaislą „paragaus“. Paklausti „ar skanus, minkštas, ar kietas?“.
3-4 metų	➢ Renka informaciją įvairiais būdais: varto knygeles, klausinėja apie jose esančią informaciją, ➢ Žaidžia žaidimus: „Paliesiu ir atpažinsiu”, „Kas taip skaniai kvepia” ➢ Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	➢ Vaikas garsiai giriasi: – Pažiūrėk, aš moku. ➢ Paimdamas kokį daiktą jį apibūdina, pasako koks jis. ➢ Pasako ar buvo saldu ar sūru. ➢ Apibūdina paveikslėlius knygoje.	❖ Po kiekvienos vaiko veiklos jį pagirti. Pasakyti: „Tu šaunuolis, puikiai pasakiai, koks tai gyvūnas. ❖ Leisti vaikams apibūdinti kokį tai daiktą paliečiant ir jo nematant. ❖ Ragauti įvairių maisto produktų, o vėliau pasakyti ar tai saldu / sūru / rugštu.
4-5 metų	➢ Užduoda atvirus klausimus suaugusiems apie jį supančius reiškinius, objektus „kodėl”, „kaip”, „kada” „iš kur atsiranda”. ➢ Pastebi ir išbando grupėje naujai atsiradusias priemones, žaislus. ➢ Aptaria padarytus darbus,vplanuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu... ➢ Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina.	➢ Vaikas klausia: „Kodėl saulė geltona?“, Kodėl medis auga, kaip jis auga?, ar jis valgo?“ ➢ Aktyviai, su dideliu susidomėjimu žaidžia su naujais žaislais, kurias pastebi ir pats pasiima. ➢ Įsitraukia į mokymąsi žaisdami, konstruodami, piešdami, lipdydami, pilstydami, grupuodami daiktus.	❖ Į kiekvieną vaiko klausimą stengtis kuo išsamiau atsakyti. Padėti vaikui kelti klausimus. ❖ Nuosekliai užtintinti naujų priemonių. Galima senesnias paslėpti ir po kurio laiko vėl parodyti. ❖ Žaisti su vaiku kartu. Žaidžiant kalbėtis apie naujus žaislus, kokie jie naudingi, lavinantys.

5-6 metų	➢ Noriai varto enciklopedijas. ➢ Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. ➢ Laiko save tikru mokiniu, atradėju. ➢ Sprendžia galvosūkius. ➢ Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau. ➢ Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti. ➢ Laiko save tikru mokiniu, atradėju.	➢ Aktyviai, su dideliu susidomėjimu varto enciklopedijas. Vartydamas klausinėja, domisi kodėl taip, o ne kitaip. Pats pasako: "Čia stato namus, gydo vaikus..." ➢ Spalvina galvosūkius. ➢ Giriasi, kad darbelį padarė, žiūrėdamas į darbelių knygos paveikslėlius. ➢ Vaikas pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką.	❖ Lavinamuosius žaidimus, priemones laikyti vaikui prieinamoje vietoje, kad bet kada galėtų pats pasiimti ir padėti. ❖ Pasiūlyti vaikui pavartyti knygas ar pasidomėti apie tam tikrą daiktą. ❖ Pasidžiaugti kartu su vaiku už vaiko išmoktą reiškinio dalį. ❖ Leisti, siūlyti vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz., spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, skaičiuotuvai, šluotos.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Žaidžiu – aš, žaidi – tu, žaidžiame visi kartu", „Robotuko valanandėlės", „Kam reikalinga knyga?", „Vaikų įdėjų bankas", „Filmukų savaitė", „Medaus kelias", „Šviesaforo paslaptys", „Mano žaisliukas", „Žaidžiu ir mokausi", „Aš domiuosi technika", „Mano atradimai ir eksperimentai", „Stebėk ir pakartok", „Aš gudresnis už trimetį", „Mažųjų knygelės", „Aš pažįstu medį, krūmą, gėlę", „Vasaros pramogos", „Mano raidelė", „Aš garažą sukonstruosiu, mašina į jį važiuosiu", „Mano mylimas žaisliukas".			

4.4.2 Kalbos ir komunikavimo kompetencija

Komunikavimo gebėjimų ugdymas ir ugdymasis yra vientisas procesas, integruotas į visą vaiko veiklą. Svarbu suvokti kalbą kaip mąstymo išraišką, elgesio ir veiklos sąlygą, lemiančią kiekvieno kalbančiojo, klausančiojo, skaitančiojo, rašančiojo saviraišką ir gyvenimą. Bendriausia gimtosios kalbos kaip dalyko paskirtis – išugdyti asmens komunikacinę kompetenciją, sudarančią prielaidas kiekvieno ugdytinio visaverčiai raidai. Kalbos ugdymas yra glaudžiai susijęs ne tik su asmenybės formavimusi, bet ir su tautinio indentiteto raida.

Kalbos ir komunikavimo kompetencija apima kalbėjimo ir bendravimo su vaikais ir suaugusiais skatinimą, aktyviojo ir pasyviojo žodyno turtinimą ugdant pasakojimo įgūdžius ir gebėjimą klausyti, meilės gimtajai kalbai ugdymą, vaikų literatūros kūrinių pažinimą. Kalbos ir komunikavimo kompetencija apima šias vaiko pasiekimų sritis: sakytinė kalba (8 sritis), rašytinė kalba (9 sritis).

8. Sakytinė kalba
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba. ***Esminis gebėjimas.*** Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiaisiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams
1-3 metų	**Klausymas:**		
	➢ Įdėmiai klausosi, skiria skirtingus kalbėjimo tonus. ➢ Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. ➢ Reaguoja į savo ir artimųjų vardus. ➢ Klausosi ir kalba mimika ir gestais. ➢ Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių.	✓ Gestais parodo, kad klausosi ir supranta (papurto galvą, ploja delniukais); ✓ Teigiamai arba neigiamai reaguoja į prašymus, siūlymus. ✓ Mimika, gestais, trumpais žodeliais atsako į auklėtojos ar tėvų klausimus, prašymus.	❖ Kuo daugiau kalbėti apie tai, ką tuo metu darote ir matote. ❖ Žaidinti, juokinti, klykuoti vaiką, sakant trumpus eilėraštukus. ❖ Skatinti vaiko klausinėjimą. ❖ Kasdien raiškiai deklamuoti, pasakoti trumpus tekstukus. ❖ Kalbėjimą su vaiku nuolat įvairinti naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką.
	Kalbėjimas:		
	➢ Daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. ➢ Vartoja po kelis trumpus žodelius daiktams ar tam tikriems veiksmams įvardyti. ➢ Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ar girdi, kas atsitiko ir ko nori. ➢ Mėgdžioja suaugusiųjų kalbėseną. ➢ Pasako „ačiū“, prašau“.	✓ Vaikas atsisveikina ir pasisveikina. ✓ Vaikas komentuoja tam tikrus pamatytus įvykius ar daiktus. ✓ Kalbėdamas gestikuliuoja rankomis. ✓ Bando kartoja girdėtus eilėraštukus, dainuoti daineles, žaisti žaidimus.	❖ Skatinti vaiką mėgdžioti trumpus žodelius. ❖ Kuo daugiau kalbėtis su vaiku taisyklingai tariant garsus ir žodžius. ❖ Žaisti su vaiku žaidimus, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.
3-4 metų	**Klausymas:**		
	➢ Klausosi aplinkinių pokalbių. ➢ Pradeda išklausyti, suprasti bei reaguoti į tai, ką jam sako. ➢ Stengiasi suprasti kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. ➢ Išklauso, supranta kelis patarimus, prašymus, paliepimus.	✓ Domisi aplinkinių pokalbiais, ✓ Vaikas išklauso draugą ir reaguoja į jo kalbą. ✓ Klausosi muzikinių pasakėlių, daine	❖ Skaityti vaikui pasakėlės ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. ❖ Kalbant skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius. ❖ Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius.

	Kalbėjimas:		
	➢ Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. ➢ Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. ➢ Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus. ➢ Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. ➢ Komentuoja žiūrimus filmukus, sekamas pasakas.	✓ Vienas su kitu ginčiajasi, aiškina ir nurodinėja ką daryti. ✓ Vaikas pasakoja, ką girdėjęs. ✓ Deklamuoja savo kūrybos eilėraštuką. ✓ Vykdo dialogą sudraugu. ✓ Pasako savo kūno dalis.	❖ Džiaugtis kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštarauti, nesišaipyti iš jo. ❖ Bendraujant su suaugusiaisiais, vartoti elementarius mandagumo žodžius. ❖ Vaiko kalbos jausmą žadinti emocinga, ekspresyvia ir vaizdinga kalba.
4-5 metų	**Klausymas:**		
	➢ Klausosi grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių turinio tekstų, pasakojimų, jeis domisi. ➢ Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. ➢ Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba, kita kalba.	✓ Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, kad juos galima skaityti, galima klausyti įrašų.	❖ Sudaryti galimybes vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais. ❖ Padėti vaikui pajausti tekstų stilistinę įvairovę.
	Kalbėjimas:		
	➢ Kitiems vaikams kalba apie tai, ką žino, ką veikia, ko jis nori bei tikisi. ➢ Kalbėdamas stengiasi žiūrėti į akis. ➢ Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. ➢ Pasakoja ir kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus.	✓ Vartydamas nuotraukų albumą pasakoja kas vyko, kur jis yra, patirtus įspūdžius. ✓ Pasakoje ir giriasi draugui kur jis buvo, ką ten veikė ir ką matė. Išklauso draugą, reguoja ir užmezgą dialogą.	❖ Skaityti vaikui tekstus literatūrine kalba ir tarmiškai. ❖ Skatinti vaikai įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbėtis. ❖ Su vaiku kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais.

<table>
<tr><td rowspan="5">5-6 metų</td><td colspan="3">Klausymas:</td></tr>
<tr><td>➢ Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme.
➢ Ugdymo veikloje klausosi įvairios stilistikos tekstų.
➢ Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą.
➢ Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.</td><td>✓ Perskaičius pasaką vaikai samprotauja.
✓ Pajuokavus vaikui supranta, kad tai juokais pasakyta, nepyksta ir pats juokauja.</td><td>❖ Padėti vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskirti ir aptarti su vaiku pasakojimo eigą.
❖ Skatinti vaiką domėtis suaugusio skaitomu tekstu.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Kalbėjimas:</td></tr>
<tr><td>➢ Kalbėdamas vartoja pagrindines kalbos dalis.
➢ Geba išgirsti žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę.
➢ Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus.
➢ Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos žodžių.</td><td>✓ Kalba apie savo patirtį, gramatiškai taisyklingais sakiniais.
✓ Deklamuoja eilėraščius, atkartoja pasakas, pridėdama savo žodžių.</td><td>❖ Žaisti žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoti, inscenizuoti.
❖ Žiūrint į paveikslėlį skatinti apie jį papasakoti.</td></tr>
<tr><td colspan="4">Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):</td></tr>
<tr><td colspan="4">„Pasaka - vaivorykštės dydžio“, „Knygos, knygelės, knygutės“, „Žodžiai mano aplinkoje“, „Mano kūryba“, „Knygos – mano draugai“, „Mus kalbina knygos lapeliai“, „Seku, seku pasaką“, „Senelio kieme“, „Svečiuojasi pasaka“, „Mano knygelė“, „Kalbos savaitė“, „Pasakoju, kuriu, fantazuoju“, „Mano žaislo istorija“, „Ką slepia knygos lapeliai“, „Pasaką aš į svečius kviečiu..“, „Mano atostogos“, „Dovanėlė mamytei“, „Nei dienos be pasakos“, „Pasaka – apgaubk savo skraiste“.</td></tr>
<tr><td colspan="4">9. Rašytinė kalba</td></tr>
<tr><td colspan="4">Vertybinė nuostata. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.
Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.</td></tr>
</table>

	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams
	Skaitymas:		
1-3 metų	➢ Vartys, žiūrinės paveikslėlių knygelias. ➢ Plankiai reaguos į knygelių skaitymą,vartymą. ➢ Vartydami knygelias, prišteliu rodys paveikslėlius. ➢ Pradės pažinti mėgstamas knygelias. ➢ Prašysis skaityti knygelias, reaguos į skaitomą tekstą.	✓ Varto įvairaus formato knygelias. ✓ Reiškia teigiamas emocijas vartydamas knygelias. ✓ Pirštais rodo paveikslėlius, šuniuką ar katytę įvardina „au“, „miau“. ✓ Paveiksliukus glosto, bučiuoja. ✓ Domisi, klausia: „kas čia?“. ✓	❖ Sukurti vaikui prieinamą knygų kampelį. ❖ Pasisodinti vaiką ant kelių, kartu vartyti, žiūrėti paveikslėlius, kalbėti apie tai ką mato. ❖ Leisti vaikui pačiam laikyti knygutę, persti knygutės lapus. ❖ Vartant knygelias skatintis vaikų žodinę ir kūno kalbą. ❖ Skaitomą teksta sieti su vaiko gyvenimu.
	Rašymas:		
	➢ Stebės rašančiuosius. ➢ Domėsis įvairiomis rašymosi priemonėmis. ➢ Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai braukys popieriaus lape.	✓ Domisi įvairiais rašikliais. ✓ Vaiko spontaniški braukymai popieriaus lape. ✓	❖ Sudaryti situacijas, kad vaikas matytu, kaip suaugęs rašo. ❖ Papildyti vaiko rašytinę aplinką. ❖ Parūpinti popieriaus ir jo amžiaus tinkamų rašiklių.
3-4 metų	**Skaitymas:**		
	➢ Vartys knygelias, dėmesį skirs ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui. ➢ Prašys paskaityti. ➢ Gebės sieti tekstą ir paveikslėlius. ➢ Pradės pažinti aplinkoje esančius simbolius ➢ Vaizduos, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta.	✓ Prašo, kad knygelė būtų skaitoma kelis kartus, nekeičiant teksto. ✓ Įvardina ir skiria įvairius žaidimo kampelius. ✓ Vartydamas knygutes įmituoja skaitymą, žiūrėdamas paveikslėlius.	❖ Skaityti vaikui kelis kartu per dieną, parinkus trumpus tekstukus. ❖ Skaityti pasakas suaugusiojo kalba. ❖ Skaitant knygelias parodyti aplinkoje esančius knygos veikėjus ar daiktus. ❖ Po perskaitytos knygutės būtina aptarti perskaitytus veiksmus, veikėjus. ❖ Uždavinėti įvairiausius klausimus apie veikėjus ir įvykusius veiksmus.

	Rašymas:		
	➢ Prašys kuo įvairesnių rašymo ir skpalvinimo priemonių. ➢ Pats inicijuos rašymą, kreizialiojimą popieriaus lape. ➢ Imituos raides piešdamas ir braukydamas. ➢	✓ Aplinkoje suradęs tam tikrus daiktus sakys, kad labai panaši į mamos reidę. ✓ Įvairiausiais būdais, judesiais, veiksmais imituos raidelias ir skaičius.	❖ Supažindinti vaiką su jo vardo, mamos ar tėčio raidėmis. ❖ Skatinti esančioje aplinkoje parodyti kur jis mato mamos raidę M. ❖ Skatinti vaiką parašyti raidelias ir pagirti už parašytą ar nupieštą raidę. ❖ Pasiūlyti dėlioti magnetines raideles ant lentos, šaldytuvo.
4-5 metų	**Skaitymas:**		
	➢ Domėsis raidėmis. ➢ Prašysis susipažinti su abėcėlės raidynu. ➢ Supras kuo skiriasi tam tikros raidės nuo kitų ir kuo jos yra panašios. ➢ Pasiėmęs knygą garsiai imituos jos skaitymą.	✓ Radęs kokią knygelę sukurs jei pavadinimą. ✓ Vartydami knygutes su draugais užves dialogą, aptarinės ir diskutuos apie ją. ✓ Mėgdžios suaugusiųjį skaitymu (užsidės akinius).	❖ Skatinti vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant jam informacijos apie skaitymą. ❖ Perskaitytai knygelei kartu su vaiku kelti tam tikrus klausymus susijusius su jos turiniu. ❖ Vesti diskusijas apie perskatytos knygelės veikėjus, veiksmo vietą, laiką.
	Rašymas:		
	➢ Bandys rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis. ➢ Žais žaidimus imituodami, kad yra rasytojas, gydytojas ar mokytojas. ➢ Domėsis įvairiais spaudiniais. ➢ Kurs savo rankų darbo knygelias.	✓ Piešia knygelėms iliustracijas. ✓ Kuria knygelėms pavadinimus. ✓ Piešia pasakos herojus. ✓ Aplikuos raideles. ✓ Karpys iš žurnalų raidelias.	❖ Skatinti vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinti rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. ❖ Skatinti vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. ❖ Skatinti vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.

5-6 metų	**Skaitymas:**		
	➢ Domėsis knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, ➢ Supras nesudėtingą knygų siužetą, klausinės ➢ Pradedės suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. ➢ Žinos keliolika abėcėlės raidžių. ➢ Supras, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį.	✓ Domisi galimybe skaityti. ✓ Raidėmis ir simboliais manipuliuoja įvairioje veikloje. ✓ Vardina raides, kurias jau žino. ✓ Klausia kaip perskaityti junginį. ✓ Skaito trumpus žodžius ir jų junginius.	❖ Kuo dažniau atnaujinti ir papildyti knygų kampelį. ❖ Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. ❖ Visada vesti diskusijas apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. ❖ Organizuoti vaikų vardų raidžių dieną. ❖ Bet kurioje aplinkoje klausti ar mato raides, kokios jos.
	Rašymas:		
	➢ Spausdintomis raidėmis rašys savo vardą, kopijuojos aplinkoje matomus žodžius. ➢ Piešiniuose užrašys atskirų objektų pavadinimus. ➢ Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją.	✓ Užrašys savo vardą. ✓ Kopijuoja reikiamus žodžius, raides, simbolius. ✓ Užrašys įvairių objektų pavadinimus, simbolius.	❖ Skatinti vaiką kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. ❖ Sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Ką slepia knygelės“, „Mano raidynėlis“, „Pasislėpusios raidės“, „Aš pažįstu raideles“, „Išdykusios raidės“, „Laiško kelionė“, „Mano knygelė“, „Linksmosios raidelės“, „Raidelių pasaka“, „Mus kalbina knygų lapeliai“, „Klausyk vaikeli, kaip kalba raidės“, „Pirmoji knygelė“, „Linksmosios raidelės“, „Močiutės pasakos“, „Sėsk broliuk po uosiu, obuoliuką duosiu“, „Ar sapne atgyja raidės?“, „Mano vardo raidelės“, „Mano knygelės- mano mokytojos“, „Kaip gimsta knygelės?“, „Raidės mano draugės.“			

4.4.3 Meninė kompetencija

Menas yra vienas iš efektyviausių humaniškumo, tautiškumo ugdymo veiksnių, turi unikalią savybę veikti vaiko pasaulėjautą, skatinti vaiko gėrio ir blogio suvokimą. Menas žadina vaiko estetinius išgyvenimus, lavina jo meninį suvokimą, atsiranda pirmieji estetiniai vertinimai. Vaikai ima patys kurti grožį. Tai stimuliuoja vaiko meninę veiklą: formuojasi muzikos, dailės, žodžio meno įgūdžiai, atsiranda poreikis savo įgūdžius ir išgyvenimus išreikšti menine forma. Vaikas turi būti tik skatinamas, bet jokiu būdu ne verčiamas imtis kūrybos.

Meno paskirtis – puoselėti ir turtinti vaiko jautrumą ir intelektą, padėti jam žengti į meno pasaulį. Menu siekiama išlaisvinti vaiko sielą, padėti jam atsiskleisti, pajusti bendravimo ir asmenybės kūrybos džiaugsmą – laisvai išreikšti savo įspūdžius, jausmus, mintis vaizdu, garsu, judesiu.

Ikimokyklinė įstaiga suteikia vaikui galimybę sukaupti estetinio, socialinio, moralinio ir dvasinio augimo patirtį. Dailės, muzikos, dramos, choreografijos raiška suteikia galimybes įgyti bendravimo vaizdu, judesiu, garsu įgūdžius. Tai vienintelis tam tikru aspektu pasaulio grąžinimo būdas, kurio negalima pakeisti kitu. Menas veiksminga priemonė įtraukti vaikus į ugdymo procesą bei gerinti jų laimėjimus, gerėja santykiai tarp vaikų ir suaugusiųjų. Meninis lavinimas padeda ugdyti kūrybingumą, kritinį mąstymą, gebėjimą spręsti problemas, pasitikėjimą savimi, skatina socialinę raidą, intelektualinę pažangą. Menas yra brandinimo mokyklai pamatas. Kompetencija apima šias vaiko pasiekimų sritis: meninė raiška (12 sritis), estetinis suvokimas (13 sritis), kūrybiškumas (17 sritis).

<table>
<tr><th colspan="4">12. Meninė raiška</th></tr>
<tr><td colspan="4">Vertybinė nuostata. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.
Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.</td></tr>
<tr><td></td><td>Vaiko ugdymo (si) pasiekimai</td><td>Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai</td><td>Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams</td></tr>
<tr><td rowspan="5">1-3 metų</td><td colspan="3">Muzika, šokis:</td></tr>
<tr><td>➢ Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, judesius, balso intonacijas, suklusdamas.
➢ Spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais, mėgdžioja žaidimų judesius, suaugusiojo balso intonacijas, garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina.</td><td>✓ Bando eksperimentuoti muzikos garsais (pvz., barškina barškutį, maigo cypiantį žaisliuką.
✓ Suklūsta girdėdamas muziką bei aplinkos garsus. Kartoja, mėgdžioja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas dainas.</td><td>❖ Dainuoti vaikams lopšines, vaikiškas daineles, žaisti įvairius žaidinimus su vaikais.
❖ Leisti vaikams laisvai judėti pagal klausomą, girdimą muziką, siekti, kad vaikams muzika teiktų džiaugsmą.
❖ Leisti mėgdžioti suaugusiųjų balso intonacijas, judesius.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Žaidimai, vaidyba:</td></tr>
<tr><td>➢ Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu.
➢ Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, kutenimo, pirštukų žaidimus mėgdžioja įvaires išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus</td><td>✓ Suaugusiajam sekant pasakėlę, vaikas parodo, kaip šuniukas amsi, kiškutis striksi.
✓ Pagal savo norą ir pasirinkimą atsineša žaislus ir kitus daiktus.
✓ Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas dirba.</td><td>❖ Žaisti su vaiku kartu su žaislu ir be jo, kalbėtis įvairiomis emocingomis intonacijomis (švelniai, linksmai, meiliai, paguodžiančiai), naudoti įvairų tempą (greitą, lėtą).
❖ Kalbėti maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinti mėgdžioti veiksmus ir intonacijas.</td></tr>
</table>

	Vizualinė raiška:		
	➢ Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko tepinėja palikdamas pėdsakus. Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis. ➢ Spontaniškai keverzoja piešinius, apžiūrinėja, džiaugiasi kūrybiniu procesu ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. ➢ Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko, varvina dažus, maigo tešlą).	✓ Stebėdamas suaugusiojo judesius tapšnoja delnais dažus, tepinėja, brauko pirštais. ✓ Pažiūri į dažuotus pirštus, juos palaižo ir vėl ima tepinėti. ✓ Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga, atradęs, kad baksnojant pasidaro daug dėmių.	❖ Sudaryti sąlygas vaikams liesti, teplioti su kuo įvairiasnėmis dailės priemonėmis (tėvams prižiūrint). ❖ Leisti vaikams išbandyti kuo įvairesnes dailės priemones ir padalyvauti su vaikais kartu kūrybiniame procese: kalbėti, diskutuoti, pasakoti, liesti, paskatinti, padrąsinti, pagirti, pasidžiaugti. ❖ Leisti vaikams kurti su kuo įvairesnėm priemonėm, faktūrom panaudojant įvairias buitines atliekas, patirti tyrinėjimo džiaugsmą.
3-4 metų	**Muzika, šokis:**		
	➢ Emocingai atliepia klausomus kūrinius– šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, imituoja rankų, kūno judesiais. ➢ Dainuoja 2-4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. ➢ Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. ➢ Šoka spontaniškai kurdamas 2-3 natūralių judesių seką (eina, pritupia, pasisuka ir t.t.).	✓ Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus, muša nesudėtingos struktūros ritmą. ✓ Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais.	❖ Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojant jų tekstą judesiais. ❖ Skatinti vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaryti sąlygas judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą). ❖ Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojant jų tekstą judesiais. Skatinti judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant.
	Žaidimai, vaidyba:		
	➢ Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. ➢ Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veikmus. ➢ Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.	✓ Muzikiniuose rateliuose savaip vaizduoja judesiais, veiksmais: iškeldamas kumštelius ir juos sukinėdamas parodo, kaip žydi aguonėlė, apibėgdamas apie tupintį draugą, pavaizduoja, kad tai – ropė.	❖ Žaisti nesudėtingus muzikinius ritminius žaidimus. ❖ Leisti ekperimentuoti su garso išgavimo būdais buityje (puodai, šaukštai ir kt.). ❖ Žaidžiant drauge, reikšti įvairias emocijas, skatinti vaikus pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmai kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka.

	Vizualinė raiška:		
	➢ Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas jas jungia, bando ką nors pavaizduoti. Savo abstrakcijoje įžvelgia daiktus ar įvykius. ➢ Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus.	✓ Kuria koliažą ant kartono gabalo klijuodamas audinio, tapetų, laikraščio skiauteles. ✓ Tarpus papildo tapydami, piešdami flomasteriu. ✓ Pasakoja, ką primena sukurtas darbelis.	❖Leisti vaikams laisvai reikštis meninėje veikloje. ❖Nekritikuoti, pagirti, padrąsinti, išklausyti ir suprasti vaiką. ❖ Leisti vaikams laisvai atrasti patiems su įvairiomis priemonėmis veikimo jomis būdus (spauduoti, taškuoti, raižyti, konstruoti ir t.t.) ir pasidžiaugti tuo procesu kartu su vaiku.
4-5 metų	**Muzika, šokis:**		
	➢ Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. ➢ Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). ➢ Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreikšdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). ➢ Balsu, judesiais, pritaria klausomam muzikos kūriniui.	✓ Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą. ✓ Šoka sukamuosius ratelius, ✓ Parenka judesius šokio pradžiai ir pabaigai, aiškiai parodo, kad užbaigė šokį – sustodamas ar nusilenkdamas žiūrovams.	❖ Skatinti vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakaronės. ❖ Skatinti dainuoti atliekant įvairius darbus. ❖ Vaikų sugalvotas judesių sekas rodyti visiems ir klausti vaikų, ką jie matė. ❖ Padėti vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes, pvz.: „šokinėjo aukštai kaip varlė“.
	Žaidimai, vaidyba		
	➢ Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, drabužius. ➢ Kuria dialogą tarp veikėjų. ➢ Spontaniškai reiškia emocijas. ➢ Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veikmus.	✓ Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, dekoracijų detales išdėsto, apsirengia kostiumu. ✓ Žaidžia „Tėvus“, įvairius personažinius žaidimus, juos mėgdžioja.	❖ Stebėti vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Jei kas nors neaišku, paklausti, pvz., „Ką atsakė šienpjoviai?“ ❖ Parodyti, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. ❖ Drauge žaisti muzikinius žaidimus ir ratelius, parodyti ir skatinti laisvai, savaip kartoti veiksmus.

	Vizualinė raiška:		
	➢ Patirtį išreiškia naudodamas įvairias linijas, jų derinius, dėmes, formas, spalvas išgaudamas vaizdus, objektus, juos įvardina. ➢ Pasakoja, gestikuliuoja. ➢ Ekperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atranda spalvų, linijų, formų faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. ➢ Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis.	✓ Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mašė, gamtinių medžiagų, antrinių žaliavų (buteliukų, dėžučių). ✓ Piešia išryškindamas reikšmingas detales. ✓ Vaizduoja žmogaus judesį (sulenktas einančio žmogaus kojas, iškeltas rankas).	❖ Tėvai patys gali sudalyvauti kurdami kartu su savo vaikais, kartu aptarti naudojamas dailės priemones. ❖ Įtvirtinti per kalbėjimą, pasakojimą, knygelių iliustracijų žiūrėjimą, spalvų pavadinimus, skatinti vaikus kalbėti, papasakoti apie savo darbus, turėti vietą namuose vaikų darbelių eksponavimui. ❖ Parūpinti kuo įvairesnių dailės priemonių, medžiagų. Žiūrėti pasakų knygeles, dailės darbų knygas, aptarti, tyrinėti iš ko ir kaip sukurti dailės darbai. ❖ Aplankyti dailės parodas, muziejus.
5-6 metų	**Muzika, šokis:**		
	➢ Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. ➢ Improvizuodamas balsu, vaikšku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas. ➢ Šoka improvizuotai kurdamas penkių- šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką.	✓ Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus ✓ Balsu, muzikos instrumentu kuria melodijas trumpam tekstui. ✓ Improvizuoja savo ir kitų kurtas dainas, ritmus, šokio judesius. ✓ Keičia atlikimo greitį atsižvelgdamas į muzikos tempą, nuotaiką.	❖ Leisti vaikams savitai reikšti savo įspūdžius įvairiose veiklose, neriboti kūrybinės laisvės. ❖ Sudaryti vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. ❖ Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus. ❖ Pamokyti vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu. ❖ Atlikti parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius.

	Žaidimai, vaidyba:		
	➢ Vaidindamas stato, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonaciją. ➢ Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. ➢ Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3-4 veiksmų seką.	✓ Žaisdamas muzikinį žaidimą „Šiaudų batai“, laisvai, pagal situaciją reiškia veikėjo norus ir emocijas, nuosekliai atlieka veiksmus. ✓ Vaidindamas pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją. ✓ Palaiko bendravimą su žiūrovais nuolat į juos pasižiūri.	❖ Su vaikais žaisti muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. ❖ Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams. ❖ Skatinti vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. ❖ Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius. ❖ Žaisti,kurti vaidinimą lėlių teatrui.
	Vizualinė raiška:		
	➢ Savo emocijas, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. ➢ Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, detales. ➢ Objektus vaizduoja ne tokius kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. ➢ Ekperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis.	✓ Įvairių spalvų popierinius skritulius kerpa ratuku, išgaudami spirales. ✓ Jas pakabina ant sutvirtintų sukryžiuotų pagaliukų. ✓ Piešdamas kuria fantastines istorijas. ✓ Kūrybos procese bendradarbiauja vienas kitą taiso, dalijasi idėjomis, ginčijasi: ✓ Piešdamas kuria fantastines istorijas.	❖ Paskaityti pasaką ir pasiūlyti jai sukurti iliustracijas (pvz., sukurti knygelę, pasaką). Paprašyti vaikų nupiešti filmo ar pasakos patikusius personažus ar veiksmą. ❖ Tegul vaikai papasakoja kaip ir kodėl nupiešti pasirinko vieną ar kitą personažą, veiksmą. ❖ Kalbėtis, diskutuoti, kurti kartu su vaikais. ❖ Suteikti vaikams galimybes ekperimentuoti įvairiomis dailės priemonėmis ir medžiagomis. ❖ Leisti vaikams fotografuoti tai kas jiems patinka. Sukėlus nuotraukas į kompiuterį visai šeimai peržiūrėti, aptarti. Kartu su vaikais kurti darbelius darželio organizuojamom darbų parodėlėm.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Mums šypsosi muzika“, „Velykos atėjo – pabunda gamta“, „Ačiū tau mamyte“, „Kalėdų belaukiant“, „Rudenėlio šventė“, „Menų savaitė“, „Mandala“, „Teptukų šokis ant popieriaus lapo“, „Seku, seku pasaką...“, „Tarp žvaigždelių“, „Lūžo ledo tiltai“, „Mano kūryba“, „Žaidžiu teatrą“, „Šokti linksma ir smagu“, „Trys meno mūzos“, „Pražydo gėlytės“, „Aš - katytė, aš- paukštelis, aš – debesėlis“, „Aš- muzikantas!“ „Muzikinė vaivorykštė“, „Stebuklingi muzikos garsai“.			

13. Estetinis suvokimas			
Vertybinė nuostata. Domisi, gėrisi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla. ***Esminis gebėjimas.*** Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.			
	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	**Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai**	**Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams**
1-3 metų	➢ Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą. ➢ Girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius. ➢ Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka. ➢ Klausosi sekamų pasakėlių, eilėraštukų. ➢ Stebi vaikiškus spektaklius, klausosi koncertėlių darželio salėje.	✓ Trumpam nutyla ir susidomėjęs seka, kaip suaugusysis tyliai arba linksmai slepiasi ir vėl pasirodo arba kaip ant stalo emocingai vedžioja kiškučio žaislą. ✓ Stebi tapantį suaugusįjį, klausosi jo sakomų žodžių. ✓ Džiūgauja, krykštauja, matydamas spalvingas gėles pievoje, gėlyne, nori jas pačiupinėti, nuskinti.	❖ Kurti muzikinę aplinką, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. ❖ Būti šalia vaiko, kartu su juo džiūgauti, padrąsinti jo veiklą. ❖ Sudaryti galimybes vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius. ❖ Stebėti vaiką tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniais, žaislais, savo išvaizda.
3-4 metų	➢ Klausosi įvairaus žanro muzikos kūrinių, juos komentuoja. ➢ Tvarkingai elgiasi su kūrybinėmis priemonėmis. ➢ Pastebi spalvų, formų grožį. ➢ Vertina savo ir draugų kūrybinius darbelius. ➢ Varto dailės, architektūros albumus, komentuoja.	✓ Džiugiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia. ✓ Pasako, ką pats šoko. ✓ Parodydamas, kad vaidinimas patinka, ploja, šūkčioja. ✓ Pasako savo nuomonę apie savo ir kitų išorės grožį, apie gražų ir negražų bendraamžių poelgį,	❖ Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus. ❖ Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartoti žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. ❖ Sudaryti galimybes vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose.

4-5 metų	➢ Nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. Žaidžia garsais, žodžiais, garsažodžiais. ➢ Suaugusiųjų padedami, dalyvauja kūrybiniuose konkursuose, projektuose, festivaliuose, parodose, vertina pateiktus kūrybinius darbelius, pasirodymą. ➢ Su auklėtoja atnaujina grupės aplinką, ją puošia, siūlo savo idėjas.	✓ Nusako pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas ✓ Su dideliu susidomėjimu dalyvauja kūrybos procese ✓ Kalbėdamas apie draugo piešinį, šokį, pagiria, kad buvo gražu. ✓ Diskutuoja, kas ką yra matę, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinys, fotografija, kinas.	❖ Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. ❖ Žiūrėti pasakojimo videoįrašą, klausyti ausinėmis audioįrašo, pasakoti draugui „telefonu“. ❖ Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembrus. ❖ Skatinti vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus,
5-6 metų	➢ Dalyvauja įstaigos renginiuose, šventėse, pasirodymuose. ➢ Lankosi M.K. Čiurlionio muziejuje, M. Žilinsko dailės galerijoje, tautinės kultūros centre, liaudies instrumentų muziejuje. ➢ Stebi ir komentuoja draugų vaidinimus, į įstaigą atvykstančius spektaklius. ➢ Komentuoja girdimų instrumentų skambesį, muzikos nuotaiką. ➢ Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba. ➢ Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu.	✓ Gana ilgai sutelkia dėmesį ir seka jį sudominusį vaidinimą ar filmuką. ✓ Vaidindamas emocingai, išraiškingai pakartoja frazes ir intonacijas. ✓ Pasakodamas parodo, kaip ragana vaidinime skrido, kokiu šiurkščiu balsu ji kalbėjo. ✓ Palankiai vertina patinkančią savo ir kitų kūrybinę veiklą ir kūrinėlius. ✓ Grupelė vaikų kartu su auklėtoja samprotauja apie grožį. ✓ Įvardija skirtingus meno kūrinių sukeliamus potyrius. ✓ Bando atpažinti ir spėlioti, kokį veikėją vaidina.	❖ Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. ❖ Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones – kompoziciją, spalvą, formą, siluetą, proporcijas, padėtį erdvėje ir plokštumoje. ❖ Skatinti reikšti įvairią nuomonę leidžiant suprasti, kad visokia nuomonė yra priimtina. ❖ Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų. ❖ Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų (kodėl čia žaliai nuspalvinta, o ne geltonai).
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Kaip tapti gražiam?“, „Baletas, kas tai?“, „Kuriu švarią aplinką“, „Paveikslų paroda“, „Žymių žmonių kūryba“, „Spalvos ir spalviukai“, „Grožio kūrimas aplinkoje“, „Prie stalo“, „Kas yra grožis?“, „Žmonių darbai man padeda gyventi“, „Seku pasaką ir šoku“, „Laiko mašina“, „Aš pažįstu medelį, krūmą ir žolytę“, „Daiktai aplink mane“, „Aš- tvarkingas ir gražus“, „Mano mėgstamiausias rūbelis?“, „Gyvenu spalvotame pasaulyje“.		

17. Kūrybiškumas			
Vertybinė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą. ***Esminis gebėjimas.*** Savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina			
	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	**Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai**	**Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams**
1-3 metų	➢ Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Stato, konstruoja, dėlioja dėliones, mozaikas. ➢ „Muzikuoja" su grupėje esančiais daiktais, vaikiškais instrumentais. ➢ Eksperimentuoja su modelinu, moliu, druskos tešla, sniegu, smėliu.	✓ Judesiais, veido ir kūno išraiškomis reaguoja į naujus vaizdus, garsus, objektus. ✓ Spontaniškais, atsitiktiniais ir nesąmoningais judesiais, piešimo priemonėmis ar pirštais palieka netikėtus pėdsakus popieriaus lape.	❖ Duoti žaisti su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leisti klausytis įvairių garsų, suteikti galimybę užuosti įvairius kvapus. ❖ Pasiūlyti žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link. ❖ Siūlyti žaidimų su vandeniu.
3-4 metų	➢ Žaisdamas bando dainuoti „savo daineles". ➢ Pats išbando pasirinktas dailės priemones: taškuoja, brūkšniuoja, keverzoja įvairaus dydžio teptukais, flomasteriais, kreidelėmis, pieštukais. ➢ Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. ➢ Kartu su auklėtoja puošia grupės patalpas prieš šventes. ➢ Suteikia aplinkos daiktams kitas funkcijas (kaladėlė- mašinėlė) ir jais žaidžia.	✓ Domisi dar nematytais, naujais daiktais ir reiškiniais, aptinka naujas neįprastas daiktų savybes. ✓ Nuolat tyrinėja aplinką, veikia bandymų ir klaidų keliu, džiaugiasi naujais atradimais, pažindamas tai, ko iki tol nebuvo regėjęs, patyręs. ✓ Įdėmiai klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines savybes, užduoda apie juos klausimus, pats pasakoja apie juos. ✓ Piešdamas įvardija, ką nupiešė: ✓ Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	❖ Vaikus skatinti daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų. ❖ Veiklą organizuoti ir patalpose, ir lauke. ❖ Skatinti vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas piešti, tapyti, žaisti. ❖ Lavinti kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. ❖ Prašyti kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį. ❖ Skatinti džiaugtis savo kūriniais, aptarti, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime.

4-5 metų	➢ Savo idėjas išreiškia dailės, piešimo priemonėmis. ➢ Atlieka kūrybinius darbus grupelėmis ir po vieną. ➢ Panaudoja tapybos, piešimo, dekupažo, koliažo, skrebinimo ir kt. dailės technikas, jas tyrinėja. ➢ Susiplanuoja laiką, eigą ir atlieka kūrybinį darbą, žaidimą. ➢ Tęsia pradėtas istorijas, patys jas kuria, komentuoja. ➢ Kuria melodijas tekstams, savo daineles. ➢ Jaučia, kokias linijas, spalvas pasirinkti išreiškiant emocijas, jausmus.	✓ Mėgsta improvizuoti, kurti naujas, netikėtas, originalias fantastines istorijas, užsiimti nauja veikla, kurioje gali atrasti ir ištirti dar nepažintus dalykus. ✓ Derina įvairias medžiagas, buities daiktus, baldus ir sukuria naujus objektus, išbando ir jungia įvairią veiklą. ✓ Pasakodamas apie šeimą, save, prikuria nebūtų įvykių, nutikimų. ✓ Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją. ✓ Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti.	❖ Ugdyti fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. ❖ Skatinti dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių įspūdžiais ir nuotykiais su kitais vaikais. ❖ Organizuoti projektus, grupinę veikla. ❖ Mokyti mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. ❖ Mokymo dalytis idėjomis. ❖ Klausti ir drąsinti, kad idėjų būtų kuo daugiau. ❖ Ugdyti mąstymo lankstumą – skatinti išsakyti, pavaizduoti kuo įvairesnes idėjas.
5-6 metų	➢ Gamina knygeles, kvietimus, atvirukus šeimos nariams, atributiką, reikalingą šventėms. ➢ Eksperimentuoja su popieriumi, jo faktūromis, spalvomis. ➢ Improvizuoja su vaikiškais instrumentais, aplinkos daiktais, kurdamas savo ritmus. ➢ Kuria savo spektaklį su auklėtoja, parenka drabužius, scenografiją. ➢ Kuria imitacinius judesius muzikiniams žaidimams, dainelėms.	✓ Daug žinomų pasakų vietų pakeičia naujomis, tyrinėdamas paveikslus, piešdamas piešinius ar vaidindamas, improvizuodamas įvairias istorijas. ✓ Bando nuspėti kasdienos įvykius pagal tai, ką pastebi. ✓ Smalsus, kelia klausimus, svarsto: Sėkmingai dirba su kitais. ✓ Tariasi su grupe, moka pateikti savo idėjas ieškodamas bendro sprendimo. ✓ Geba kurti naujus žodžių, garsų, objektų spalvų, judesių, istorijų derinius.	❖ Siūlyti įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinant pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais, stebėti augalų, paukščių gyvenimą. ❖ Nuolat atkreipti dėmesį į visus žmogaus pojūčius. ❖ Mokytis pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti. ❖ Kurti žaidybinę ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų. ❖ Skatinti perkurti pasakas.

Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):
„Spalvotų kreidelių fiesta“, „Mėgstamiausi žaidimai“, „Pavasario žiedų fiesta“, „Kūrybiniai vakarai“, „Dovanėlės Kalėdų seneliui“, „Išradingas daiktų pritaikymas“, „Teatro savaitė“, „Sukam kelionių ratą“, „Į pasakos šalį“, „Įdomūs daiktai“, „Aš kūrėjas“, „Aš galiu“, „Gyvenimas kosmose“, „Atpažink kūrinėlį“, „Muzikinės spalvos“, „Meškiuko gimtadienis“, „Spalvų labirintuose“, „Jei turėčiau burtų lazdelę“, „Spalvytės ir spalviukai“, „Eksperimentų savaitė“.

4.4.4 Sveikatos kompetencija

Sveikata yra žmogaus fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė, didžiausia jo vertybė. Sveikatos ugdymo pagrindai formuojami ankstyvoje vaikystėje. Nemažai įtakos šiam procesui daro ikimokyklinio ugdymo įstaiga, kuri yra pirmoji sveikatos ugdymo ir saugios gyvensenos sistemos pakopa. Čia saugoma ir stiprinama fizinė ir psichinė vaiko sveikata, sudaromos sąlygos, tenkinančios augančio organizmo poreikį judėti. Visas ikimokyklinuko gyvenimas pripildytas judėjimo: šokimo, judriųjų ir tautinių žaidimų, intensyvios veiklos, sporto. Vaikai turi būti kasdien pakankamai lauke, mankštintis, sistemingai grūdintis. Vaikams suteikiamos sveikatos žinios ir jos stiprinimo įgūdžiai. Jie mokosi apsispręsti, suprasti, kad jų pačių elgesys nulemia fizinę ir dvasinę savijautą, santykius su draugais, suaugusiais. Žinios perteikiamos laisvai bendraujant pokalbiu, žaidimu, linksmų estafečių metu. Tėvų ir pedagogų vienodas požiūris ir elgesys į sveikatos saugojimą sudaro palankią aplinką šiai nuostatai ugdytis. Sveikatos kompetencija orientuota į nuostatos augti sveikam ir stipriam, siekio rūpintis savo ir kitų sveikata bei saugios aplinkos formavimą. Tai sėkmingo ugdymo(si) sąlyga, socialinių, psichologinių, fiziologinių veiksnių ugdymas. Taikant integruoto ugdymo elementus, puoselėjant sveiką ir saugią gyvenseną, skatinti vaikų kūrybinį bendravimą su draugais, norą tapti stipriems, ištvermingiems, vikriems, valingiems ir drąsiems. Sveikatos kompetencija apima šias ugdymosi pasiekimų sritis: kasdieninio gyvenimo įgūdžiai (1 sritis), fizinis aktyvumas (2 sritis).

1. Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai
Vertybinė nuostata. Noriai ugdosi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius. ***Esminis gebėjimas.*** Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojasi tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo veikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje

	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams
1-3 metų	➢ Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. ➢ Parodo ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ir šlapintis ➢ Su suaugusiojo pagalba plaunasi veidą, rankas, nusišluosto, išpučia nosį, nusirengia ir apsirengia, bando pats praustis. ➢ Padeda į vietą vieną kitą daiktą. ➢ Bando pasakyti, ko nori ir ko nenori valgyti. ➢ Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko.	✓ Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. ✓ Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš vaikams pritaikyto puoduko. ✓ Norėdamas tuštintis ar šlapintis rodo į tualeto duris, atsineša puoduką ar savais ženklais pasako. ✓ Padedamas pučia nosį į nosinę. ✓ Pasako, ką mėgsta ir ko nemėgsta, ko nenori valgyti. ✓ Nusineša paimtą žaislą į jo buvimo vietą. ✓ Rengiamas kiša kojį į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos.	❖ Tirštą maistą duoti tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad pajaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokyti laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. ❖ Žaisti žaidimą „Pamaitinkime šuniuką“, pratinti būti savarankiškam. ❖ Skatinti vaiką valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. ❖ Atsižvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius kuo dažniau vaikui pasiūlyti sėstis ant puoduko ar klozeto ❖ Žaisti žaidimą „Aprengime lelytę“, „Lėtytei šalta apaukime batukus“ ❖ Rengiant vaiką, pratinti apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka. ❖ Kurti žaidybines situacijas, skatinančias vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Lėlytė eina gultis“ ir t. t.
3-4 metų	➢ Valgo gana tvarkingai, primenant po valgio skalauja burną. ➢ Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. ➢ Rodo iniciatyvą ir padeda ir suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. ➢ Labai dažnai savarankiškai naudojasi tualetu.	✓ Valgo nedideliais gabaliukais, sukramto maistą gerai, nekalba. ✓ Stengiasi taisyklingai naudotis šaukštu, šakute. ✓ Maunasi (nusimauna) kelnes, aunasi (nusiauna) batus, šlepetes, velkasi (nusivelka) megztinį, užsideda (nusiima) kepurę. ✓ Jau turi pastebėjimų kada yra nešvarus, ir savarankiškai prausiasi.	❖ Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą, jį gerai sukramtyti. ❖ Siūlyti žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais ❖ Rekomenduoti tėvams aprengti vaikus patogiais ir lengvai aprengiamais drabužiais, patogia avalyne. ❖ Nuolatos ir sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus ❖ Skaityti Linos Žutautienės pasaką „Makė Kakė ir netvarkos nykštukai“. ❖ Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį, kad naudotųsi nosinaite.

4-5 metų	➢ Valgo tvarkingai, taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. ➢ Domisi, koks maistas sveikas ir yra visavertis. ➢ Padedant suaugusiam serviruoja ir tvarko stalą. Savarankiškai, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. ➢ Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą, tvarkosi žaislus. ➢ Žaisdamas, ar ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir savo draugus. ➢ Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.	✓ Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. ✓ Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. ✓ Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą, rodo iniciatyvą tai daryti. ✓ Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. ✓ Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Saugiai elgiasi grupėje, lauke, kad vaistai gali būtį labai povojingi jų sveikatai. ✓ Taisyklingai sėdi (nesikūprina) ant kilimo, prie stalo. Sudeda žaislus, šluosto dulkes, valo stalą, surenka šiukšles aikštelėje.	❖ Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. ❖ Kuo įvairesnėmis formomis paaiškinti pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą, per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. ❖ Kuo dažniau kviesti vaikus į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei. Organizuoti saugaus elgesio savaites (viktorinas), projektus apie saugų vaikų elgesį. ❖ Priminti, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. ❖ Pasiruošti ir kuo dažniau naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį, rodyti mokomuosius filmus. ❖ Žiūrinėjant paveikslėlius, vartant vaikiškus žurnalus, pastebėti ir parodyti dvejopas situacijas, pvz.: tas, kuriose saugu vaikui, ir tas, kuriose gali įvykti nelaimė. ❖ Diskutuoti su vaikais, apie konfliktus, kaip juos spręsti taikiai.
5-6 metų	➢ Savarankiškai serviruoja ir tvarko stalą. ➢ Savarankiškai laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių. ➢ Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, prie vandens telkinių, ant ledo, gaisro metu, su elektros prietaisais, vaistais. ➢ Žino, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais žmonėmis ir gyvūnais. ➢ Stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.	✓ Taisyklingai naudojasi peiliu. ✓ Valgydamas laiko šakutę kairiąja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų. ✓ Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. ✓ Pjausto daržoves, vaisius. ✓ Kala vinis į lentą, siuva, siuvinėja. ✓ Nesikalba su nežįstamais žmonėmis.	❖ Vaikams pateikti paveikslėlius su įvairiais. ❖ Maisto produktais ir patiekalais, jais žaidžiant mokytis atskirti naudingą ir bevertį maistą. ❖ Klausytis skaitomų knygelių, vaidinti, žaisti loto, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus. ❖ Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabužėliais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauti. ❖ Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, zoologijos sode, autoservise ir t.t. ❖ Auklėtojas kartu su vaikais „Minčių lietuje“ diskutuoja, aptaria, vertina. ❖ Kalbėtis apie gerus ir blogus žmones, blogus ir gerus darbus.

Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):
„Mano dienelė“, „Noriu būti sveikas ir švarus“, „Aš elgiuosi saugiai“, „Ar žinau, kaip elgtis gatvėje?“, „Daržovės ir vaisiai valgyti sveika“, „Mano drabužių spinta“, „Aš saugus, kai žinau“, „Būk švarus ir sveikas“, „Saugok sveikatą – gerk kvapnią arbatą“, „Aš moku – aš galiu“, „Aš veidrodyje ir draugų akyse“, „Kodėl man draudžiama?“, „Sveikas maistas – kūnui vaistas“, „Mano kūnas“, „Mano švarios rankutės“, „Aš grupėje“, „Kiek darbelių, kiek darbų!“, „Šviesoforo trys akelės”, “Sausų rankyčių savaitė“, „Ačiū aš tariu kasdien!“, „Ačiū aš tariu kasdien!“, „Dantukus valau aš pats!”, „Atverkime sveikatos skrynelę”, “Gatvėje būk atsargus“, „Saugau savo dantukus“.

2. Fizinis aktyvumas			
Vertybinė nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. ***Esminis gebėjimas.*** Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akiųrankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.			
	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	**Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai**	**Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams**
1-3 metų	➢ Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, išlaiko pusiausvyrą. ➢ Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia. ➢ Bėga tiesiomis kojomis, ➢ Pralenda per kliūtis keturpėsčia. ➢ Padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria, meta, bando gaudyti kamuolį. ➢ Ploja rankomis.	✓ Eidamas sustoja, tada vėl pradeda eiti ir keičia ėjimo kryptį. ✓ Žaidžia su judėjimą skatinančiais žaislais. ✓ Užlipa ir nulipa nuo kėdės. ✓ Bėgioja aplink klūtis jų neužkliudydamas. ✓ Vaikšto keturiomis, kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė, ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa.	❖ Siūlyti dėlioti žaislus ar kokius nors daiktus iš vienos rankos į kitą. ❖ Žaidimas „Nunešk – parnešk“. Pasiūlyti vaikui nunešti mašinytę, parnešti kamuoliuką. Nešant išketi aukštai / žemai. ❖ Žaisti su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais. Siūlyti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą. ❖ Sudaryti vaikui galimybę nešioti žaislus „takeliu“ tarp dviejų virvių, stumdyti žaislinį vežimėlį, Turėti grupėje žaislų, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti.

3-4 metų	➢ Stovėdamas pasistiebia ir Eina ant pirštų galų. Lipa laiptais aukštyn ir žemyn. ➢ Nušoka nuo paaukštinimo. ➢ Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų. ➢ Eidamas peržengia nedidelias kliūtis. ➢ Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį.	✓ Vaikas gaudo suaugusiojo metamą kamuolį. ✓ Įkerpa žirklėmis popieriaus kraštą. ✓ Vaikas eina paprastai, o kai suplojama rankomis, jis eina aukštai keldamas kelius. ✓ Atsigulęs daro „sniego angelus“, „mina dviratį“. ✓ Eidami vienas paskui kitą, orientuojasi į „draugo nugarytę“	❖ Lavinti vaikus pasitelkiant siužetinių pratimų, Užtikrinti galimybes vaikams laipioti kopėtėlėmis. ❖ Kartu su vaikais imituoti šuoliuojančius gyvūnus. ❖ Žaidžiant improvizuoti: „siūbuoti kaip medžiams, šokinėti kiškučiams, braidyti po upelį“. ❖ Žaisti žaidimą „Viens, du, trys – pasiruošęs – šok!“ ❖ Leisti vaikams „Segti skalbiniu“ ❖ Siūlyti žaidimus ir žaislus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai (pvz., žaidimas kėgliais ir kt.). ❖ Mokyti žirklėmis įkirpti popierinės saulutės skritulėlį.
4-5 metų	➢ Eina pristatydamas pėdą prie pėdos. ➢ Pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais (gyvatėle). ➢ Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. ➢ Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliau atlieka sudėtingesnius judesius.	✓ Vaikas eina „tip-top“ žingsneliais, lėtai ir labai greitai. ✓ Eidamas pašoka, atsitupiai, pakeičia judėjimo kryptį. ✓ Greitai laksto, sustoja, nejuda ir pajuda vietos. Šoka į šoną, ✓ Šokinėja nuo paaukštinimo ant žemės. Mėto kamuolį vienas kitam ir gaudo, ✓ Vaikas piešia pieštuku, bando piešti gyvūnėlius, pieštuką laiko taisyklingai, ✓ Meta kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna. ✓ Noriai ir aktyviai supasi supynėmis, pasupa draugą. ✓ Šokinėja per kliūtis.	❖ Siūlyti vaikui įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų. ❖ Iš laikraščio ant grindų suformuoti tiesią, maždaug trijų metrų ilgio ir penkių centimetrų pločio liniją. Vaikas eina šia linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžta atbulas. ❖ Sudaryti sąlygas kuo dažniau vaikui važinėti triratukais, paspirtukais. ❖ Paprašyti mažylio surinkti pagaliukus po vieną ir dėti į dėžutę, kai juos netyčia išberiate. ❖ Parūpinti pagaliukų kaišiojimui. Sudaryti vaikui sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. ❖ Sudaryti sąlygas vaikui žaisti „vonelėse“ su pupomis, grikiais ar šiaip įvairiomis kruopomis.

5-6 metų	➢ Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. ➢ Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus. ➢ Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius. ➢ Važinėjasi dviračiu. ➢ Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandinius žaidimus.	✓ Juda greta kito. ✓ Vaištoko poroje, ratu, rikiuotėje, ✓ Bėga, bėgdami keičia judėjimo kryptį, tempą. ✓ Važiuoja dviračiu plačiu ir siauru takeliu, ratu. ✓ Kerpa įvairias formas taisyklingai naudodamasis žirklėmis. ✓ Žaidžia komandinius žaidimus. ✓ Žaisdami laikosi žaidimo taisyklių. ✓ Mokina kitus vaikus, tam tikrų judesių.	❖ Organizuoti vaikams įvairias estafetes, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. ❖ Sudaryti sąlygas žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę. ❖ Leisti vaikams pabandyti įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą. ❖ Parūpinti priemonių, tinkančių konkretiems sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius...) ❖ Organizuoti sportinius žaidimus, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje. ❖ Dalyvauti sporto šventėse, renginiuose, kuriuose galėtų runtyniauti, varžytis su kitais.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Judu, nes smagu“, „Rieda ratai – rateliukai“, „Kamuolys – mano draugas“, „Lenktyniauju su draugu“, „Eik, bėk, šokinėk“, „Mano kūnas“, „Sportuosiu ir būsiu sveikas“, „Man kojelės, kad bėgiočiau“, „Triukšmas ir tyla“, „Senių besmegenių šalyje“, „Sveikatos savaitė“, „Noriu augti sveikas“, „Medžiotojai ir kiškis“, „Futboliukas“, „Trikrepšis – mikliosios rankytės“, „Judru, krutu – sveikai gyvenu“, „Aš – olimpietis“, „Judu ir laisvai kvėpuoju“, „Skranda, šlaiužia ir ropoja“, „Lipdom besmegenį“, „Bėgu per pievelę žalią!“, „Piratų mankšta“, „Kopėtėlėmis aukštyn, suoleliu žemyn“, „Bėgu per pievelę žalią!“, „Žaisk, sportuok ir būsi sveikas!“, „Čiūžu – čiūžu be pačiūžų“.			

4.4.5 Socialinė kompetencija

Vaiko socialinė kompetencija priklauso nuo amžiaus ir jo gyvenimiškos patirties. Vaikas mąsto ir suvokia pasaulį kitaip nei suaugęs. Jam reikia daug kartų tikrinti, bandyti savo samprotavimų teisingumą, jis turi savitą pažinimo stilių, tempą. Vaiko bandymai, mėginimai, žaidimai padeda patirti pasisekimo jausmą, ugdo jo savigarbą, savęs pažinimą. Vaikas pajunta, jog gali savarankiškai pažinti, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, dalintis, spręsti problemas. Vaikas gyvendamas bendruomenėje įgyja vis daugiau žinių ir patyrimo apie šeimos ir gyvenimo vaikų grupėje skirtumus: draugus ir draugystę, kaimynus, žmonių darbus ir jų sukurtus daiktus, apie žmonių kūrybą ir meno kūrinius, gimtinę.

Socialinė kompetencija apima vaikų savęs ir aplinkos suvokimą, savo ir kitų žmonių emocijų, jausmų, elgesio ypatumų pažinimą ir išraišką, savarankiškumo skatinimą, savikontrolės įgūdžių, atjautos, tolerancijos ugdymą, susijusi gyvenimo su socialine aplinka ir gamta jausmo skatinimą, meilės gamtai ugdymą. Kompetencija apima šias vaiko pasiekimų sritis: emocijų suvokimas ir raiška (3 sritis), savireguliacija ir savikontrolė (4 sritis), savivoka ir savigarba (5 sritis), santykiai su suaugusiaisiais (6 sritis), santykiai su bendraamžiais (7 sritis), siiciatyvumas ir atkaklumas (14 sritis), problemų sprendimas (16 sritis).

3. Emocijų suvokimas ir raiška			
Vertybinė nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais. ***Esminis gebėjimas.*** Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atsiliepia į kito jausmus (užjaučia, padeda).			
	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	**Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai**	**Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams**
1-3 metų	➢ Ir verbaliniu, ir neverbaliniu būdu kūdikis išreiškia jausmus: džiaugsmą, pyktį, baimę, liūdesį. ➢ Stebėdamas kitus vaikus atspindi jų patiriamas emocijas. ➢ Patiriamus jausmus vaikas išreiškia skirtingai. Būdinga greita nuotaikų kaita. ➢ Atpažįsta šalia esančių vaikų ir suaugusių emocines išraiškas.	✓ Verkia, kai - alkanas, šlapias ar ilgesniam laikui paliktas vienas. ✓ Drąsus tyrinėdamas aplinką šalia suaugusio. ✓ Išsigandęs greitai nurimsta raminamas. ✓ Vaikas emocijas išreiškia įvairiai: ramiai šypsodamasis, kvatodamas balsu, verkdamas, krykštaudamas. ✓ Pravirkus vienam vaikui pravirksta kitas. ✓ Metą žaislą ant grindų, padavus jį, juokdamasis vėl meta. ✓ Paklaustas „Kuris verkia?“ rodo paveikslėlį su verkiančiu kiškiuku. ✓ Paklaustas „Kuris juokiasi?“, rodo paveikslėlį su besijuokiančiu vaiku.	❖ Įsitikinti, ar patenkinti kūdikio visi pagrindiniai fiziologiniai poreikiai: pavalgęs, išsimiegojęs, sausas. ❖ Rodykite meilę liesdami ir apkabinti. Praleisti laiką drauge, įvardinti jo emocijas, jausmukus. Sudominti kita veikla, nukreipti dėmesį. ❖ Leisti žaisti kūdikiui su kitais vaikais. ❖ Atspindėti reiškiamas vaiko emocijas. ❖ Kartu su vaiku vartyti knygeles apie įvairius jausmukus. Dainuoti skirtingų nuotaikų daineles. ❖ Kalbėtis apie savo ir vaiko emocijas, nuraminti jį. ❖ Parinkti įvairius žaislus emocijoms atspindėti.
3-4 metų	➢ Pradeda atpažinti ir įvardinti savo emocijas. ➢ Pastebi ir atpažįsta kitų žmonių emocijas ir skirtingai reaguoja. ➢ Priklausomai nuo situacijos vaikas jaučia skirtingas emocijas ir jas parodo.	✓ Supykęs gali pareikšti: „Aš piktas!“ ✓ Jei kitas vaikas šypsosi - pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. ✓ Jei atima žaislą, vaikas verkia ir laukia pagalbos. ✓ Pasisako kada buvo linksmas, kada supyko. ✓ Paprašytas gali nutaisyti linksmą, liūdną, piktą veido išraišką.	❖ Empatiškai reaguoti į vaiko emocijas. ❖ Būti dėmesingam. ❖ Pastebėti unikalias vaiko savybes. ❖ Vartyti ir skaityti įvairias knygeles apie jausmukus. ❖ Mokinti atsiprašymo ir susitaikymo. ❖ Pasitelkti emocijų veidukus, mokinti atpažinti nuotaiką, emociją, skatinti reikšti visus kylančius jausmukus. Skaityti knygeles apie jausmų išraišką.

4-5 metų	➢ Atpažįsta kitų emocijas, supranta jas ir dažnai tinkamai reaguoja. ➢ Supranta, kad tiek jo, tiek kitų emocijos gali skirtis. ➢ Atpažįsta savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. ➢ Supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla. ➢ Pradeda kalbėtis apie jausmus su kitais.	✓ Pažiūrėjęs į vaiką pasako, ar jis linksmas, ar rimtas, ar liūdnas. ✓ Pastebėjęs supykusį vaiką pasitraukia. ✓ Pasako, kai jam linksma, o draugui nelinksma. ✓ Rodo piešinį ir sako: „Čia aš. O čia mano šuniukas. ✓ Pastebi, kai draugė yra nuliūdusi. ✓ Susipeša su draugu dėl žaislo. ✓ Pasisako, kai nori to paties žaislo. ✓ Suaugusio padedamas susitaria su draugu žaisti žaislu paeiliui.	❖ Žaisti žaidimus, skatinančius atpažinti savo ir kitų nuotaiką, jausmus, emocijas. ❖ Mokinti pasakyti, kaip jaučiasi jis ir kiti vaikai. ❖ Pasiūlyti žaidimų, kur vaikas išreikštų savo jausmus dainuojant, piešiant, šokant, komentuoti jausmų paveikslėlius ir kt. ❖ Kalbėtis apie savijautą, skaityti „Jausmų knygeles“, žaisti vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą. ❖ Skatinti vaikus žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. ❖ Padėti išreikšti sunkius jausmus.
5-6 metų	➢ Apibūdina savo jausmus. ➢ Pakomentuoja jausmus sukėlusias situacijas ir priežastis. ➢ Pasako, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir stengiasi jam padėti. ➢ Kalba, kas gali jam padėti pasijusti geriau.	✓ Pasisako, ką myli ir ant ko truputį pyksta. ✓ Papasakoja apie savo nuotaikų kaitą. ✓ Draugiškas, pakviečia kitą žaisti kartu. ✓ Praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. ✓ Žino ką daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus, suduoda. ✓ Erzinamas nepuola muštis.	❖ Kalbėtis, apie tai, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino vaiką, kodėl? ❖ Mokinti kalbėti, kaip jaučiasi draugai, artimieji, kas juos pradžiugintų, kas paguostų. ❖ Skatinti bendrus žaidimus, kur reikia supratimo ir geranoriškumo. ❖ Skatinti vaikus nesivelti į muštynes, pranešti auklėtojai apie konfliktą. Aptarti su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Aš noriu suprasti kitą...“, „Aš moku užjausti draugą“, „Malonūs ir pikti jausmai“, „Mano jausmukai“, „Nuotaikėlių paroda“, „Matyti, justi, girdėti“, „Kalionė į jausmų šalį“, „Esu nepaprastas ir įdomus“, „Jausmų muzika“, „Spalvų ir jausmų pasaulis“, „Jausmų spalvos“, „Atspėk, kokia mano nuotaika“, „Aš ir mano draugai“, „Mano širdelė visus myluoja“, „Nuskriaustą paguosiu, liūdnam nusišypsosiu“, „Linksmų- liūdnų veidukų savaitėlė“, „Draugui liūdna – aš paguosiu“, „Draugui liūdna – aš paguosiu“, „Vienintelis aš toks, todėl ir įdomus!“, „Mano širdelė tave(visus) myluoja“. **Ikimokyklinei ir priešmokyklinei pakopai** „Emocinio intelekto ugdymas su Kimochis žaislais“ pagal ikimokyklinio ugdymo programą „Kimochis“. Ši programa turi įrankių ir technikų, kaip sėkmingai taikyti Emocinį intelektą grupėje.		

4. Savireguliacija ir savikontrolė			
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį. ***Esminis gebėjimas.*** Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir eiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.			
	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	**Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai**	**Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams**
1-3 metų	➢ Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. ➢ Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. ➢ Yra prisirišęs prie suaugusio, svarbus emocinis ryšys. ➢ Vaikas pats ieško nusiraminimo būdų: apsikabina minkštą žaislą, čiulpia čiulptuką, šaukiasi suaugusiojo. ➢ Po truputi valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	✓ Sutelkia žvilgsnį į žaislus, seka juos akimis, jų ieško. ✓ Įprastoje aplinkoje užmiega vienas. ✓ Nustoja verkti, kai mama ar tėtis paima ant rankų, priglaudžia. ✓ Pargriuvęs bėga pas suaugusįjį ir rodo, kur skauda. ✓ Pavargęs ieško nusiraminimo būdų, migdosi apkabinęs savo mėgstamą žaislą. ✓ Pakėlęs ranką prieš kitą vaiką, bet išgirdęs suaugusiojo „NE“ ir pamatęs griežtą veido išraišką, susilaiko.	❖ Žaisti su vaiku, parūpinti spalvingų, skambančių, judančių žaislų. ❖ Sukurti mažai kintančią, saugią aplinką. ❖ Vaikui sunerimus reaguoti švelniai. ❖ Kuo dažniau paimti vaiką ant rankų (pagal galimybes). ❖ Kalbinti vaiką, dainuoti jam įvairia intonaciją – linksmai, ramiai, liūdnai. ❖ Juokinti vaiką, kad kuo daugiau laiko būtų linksmas. ❖ Į vaiko išreikštus poreikius reaguoti nuosekliai. ❖ Nustatyti vaikui ir jo veiklai būtinus apribojimus ir jų nuoseklius jų laikytis. ❖ Suteikti vaikui galimybę išreikšti savo emocijas. ❖ Padėti vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus žaislus, leisti miegoti apsikabinus mėgstamą žaislą.
3-4 metų	➢ Rodo pasitenkinimą kasdienine tvarka. ➢ Nueina šalin, atsisako bendros veiklos. ➢ Geriau valdo savo emocijas, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiuoju. ➢ Žaisdamas kalba su savimi, išbando įvairius,.Bandys laikytis susitarimų su suaugusiais.	✓ Vaikas pats pasirenka žaislus, susiranda draugų. ✓ Noriai laikosi dienotvarkės. ✓ Prašo norimo žaislo, ar maisto, o ne atima jį iš kito vaiko. ✓ Sako „aš pats“, ✓ Suaugusiojo paprašytas priima atstumtą vaiką į žaidimą. ✓ Reaguoja į pasakymus „šis žaislas ne tavo“, atiduoda jį kitam vaikui.	❖ Taikyti kiekvienam priimtiną dienos ritmą. ❖ Taikyti priimtinus nusiraminimo būdus. ❖ Siūlyti žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. ❖ Dažnai klausti vaikų ar jiems reikia pagalbos. ❖ Pasiūlyti vaikams būdų, kaip spręsti konfliktus. ❖ Leisti vaikui pasirinkti, kaip elgtis vienoje ar kitoje situacijoje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą. ❖ Pagirti vaiką, kai jis nepažeidžia susitarimų, taisyklių. ❖ Tartis su vaiku, kaip jis turi elgtis, kai jaučiasi įskaudintas. ❖ Skatinti vaikų vaidmenų žaidimus.

4-5 metų	➢ Nusiramins, atsipalaiduos klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. ➢ Vis dažniau jausmus išreikš mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. ➢ Sugalvos kelis konflikto sprendimo būdus. ➢ Retkarčiais primenamas laikysis numatytos tvarkos, susitarimų, taisyklių. ➢ Pats primins kitiems elgesio taisykles.	✓ Pavargęs ar nusiraminęs nueina pažaisti „Ramybės“ kampelyje. ✓ Nusiramina kalbėdamas su suaugusiuoju. ✓ Siekia norimo žaislo tardamasis su kitu. ✓ Pats sutvarko žaidimų vietą, po žaidimų. ✓ Pasako suaugusiajam, ką ne taip daro kitas vaikas. ✓ Pats bando sudrausminti išdykaujančius vaikus.	❖ Įkurti nusiraminimo kampelį, erdvę, gali būti su muzika, minkštais žaislais. ❖ Pasirūpinti, kad būtų žaislų, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas. ❖ Skatinti vaiko pastangas spręsti problema, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus. ❖ Leisti vaikui pačiam spręsti problemas, neskubėti patarinėti, nurodinėti. ❖ Padėti vaikui, kuriam reikalinga pagalba konkrečiose konfliktinėse situacijose. ❖ Pastebėti vaiko pastangas laikytis tvarkos ir susitarimų, pagirti vaiką, padrąsinti.
5-6 metų	➢ Taiko priimtiniausią jam nusiraminimo būdą. ➢ Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio situacijų. ➢ Stengsis valdyti savo pyktų, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę. ➢ Savarankiškai laikosi taisyklių, susitarimų.	✓ Supykęs ant draugo, nueis į šalį ir ras jam tinkamą nusiraminimo būdą. ✓ Bendraamžio erzinamas nusisuka, nueina šalin. ✓ Paprašytas tvarko kitų išmėtytus žaislus. ✓ Laikosi susitarimų, jei nori pažaisti su kito vaiko žaislu, paprašo. ✓ Džiaugsmingai ruošiasi šventei.	❖ Padėti vaikui išreikšti savo jausmus, jų išklausant. ❖ Kalbėti apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. ❖ Padėti įvardinti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą. ❖ Leisti vaikams žaisti kovos žaidimus, bet stebėti ar nėra peržengiamos ribos. ❖ Nustatyti ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingais. ❖ Aiškintis skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Aš saugus kai žinau. Kodėl man draudžiama?“, „Kada man linksma – o kada man liūdna?“, „Grupės taisyklės“, „Noriu gerai elgtis“, „Meškiuko pyktis“, „Vėjo malūnėlių, aitvarų, žaidimų savaitė“, „Aš kūrėjas“, „Mano jausmų ir vaizduotės pasaulis“, „Kiek manyje paslapčių“, „Prie puodelio arbatos“, „Esu nepaprastas ir įdomus“, „Kiek manyje paslapčių?“, „Estafetės“, „Vaidinu be žodžių“, „Augu sveikas ir saugus“, „Aš žinau ką reiškia STOP“, „Laikausi žaidimo taisylių“, „Jaučiuosi saugus, kai žinau kodėl man draudžia“, „Gyvenu skirtingų jausmų pasaulyje“. **Ikimokyklinei ir priešmokyklinei pakopai:** skaityti pasakas, dėlioti kantrybės reikalaujančias dėliones, žaisti jausmų, rolių žaidimus.			
5. Savivoka ir savigarba			
Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai. ***Esminis gebėjimas.*** Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu”), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.			

	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams
1-3 metų	➢ Reaguoja į savo vardą. ➢ Atranda savo kūną, apžiūrinėja ir tyrinėja jį. ➢ Apžiūrinėja kitą vaiką, liečia, tyrinėja jo kūną. ➢ Šypsosi, krykštauja. ➢ Atpažįsta save nuotraukose, veidrodyje. ➢ Pyksta, kai neleidžiama ką nori daryti. ➢ Džiaugiasi judėdamas, kalbėdamas, tikisi pritarimo.	✓ Atpažįsta žaislą su kuriuo žaidė. ✓ Žaidžia su savo rankytėmis. ✓ Liečia kitų plaukus, ausis, nosį, akis. ✓ Pamatęs mamą, šypsosi, tiesia rankas. ✓ Parodo save nuotraukose, pasako savo vardą. ✓ Žiūrėdamas į save veidrodyje valo savo kaktą, o ne atvaizdą veidrodyje. ✓ Sulaikius bėgantį, veržiasi iš rankų. ✓ Krykštauja, kai jam paplojama, kai pagiriamas.	❖ Laikytis dienos ritmo ir ritualų. ❖ Kreiptis į vaiką vardu, įvardyti jo jausmus ir veiksmus. ❖ Žaisti žaidimus su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. ❖ Priimti ir palydėti vaiką su šypsena, panešioti, pagirti. ❖ Vaiko protestą priimti kaip poreikių ir norų išraišką, o ne kaprizus. ❖ Duoti vaikui pasirinkti. ❖ Skirti pakankamai individualaus dėmesio, pagirti, pasidžiaugti jo pasiekimais.
3-4 metų	➢ Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. ➢ Įvardina savo lytį, atskiria berniukus nuo mergaičių. ➢ Didžiuojasi savimi ir tikisi, kad jį kiti mėgsta. ➢ Supranta ko nori. ➢ Pasako, kaip jaučiasi, ko nori. ➢ Mano, kad yra geras.	✓ Pasako savo vardą. ✓ Teisingai atsako, kad yra „Berniukas“ arba „Mergaitė“. ✓ Prašo palaikymo ir dėmesio. ✓ Supranta, kad neskani sriuba, kitam gali būti skani. ✓ Pasakoja, ką veikė savaitgalyje ✓ Nutyli savo prasižengimus. ✓ Giriasi, kad turi daug draugų.	❖ Bendraujant su vaiku įvardyti daiktus, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. ❖ Pasiūlyti žaidimų „mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt. ❖ Tėvams pagirti vaiką, kad vaikas tai girdėtų. ❖ Pakabinti vaiko darbelius, kad jis juos matytų. ❖ Skatinti vaikus kalbėti apie tai, ko nematėte, nuoširdžiai domėtis jų įspūdžiais, jausmais. ❖ Dažnai kartoti, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus.
4-5 metų	➢ Atpažįsta save iš nuotraukų, teisingai pasako, kad užaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). ➢ Jaučia kada yra šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. ➢ Dažnai savęs vertinimas priklauso nuo išsakyto suaugusiojo vertinimo. ➢ Siekia kitų dėmesio, padrąsinimų, palankių vertinimų.	✓ Atpažįsta save - kūdikį iš namų atsineštose nuotraukose. Pasako vardą, akių spalvą, žino, kad mama ir tėtis niekada nepasikeis. ✓ Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu, kitais šeimos nariais. ✓ Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją. ✓ Vaikui svarbūs suaugusiojo vertinimai.	❖ Kalbėti su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. ❖ Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. ❖ Dažnai kalbėtis su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuoti šeimos dienas darželyje, išvykas į darbovietes. ❖ Turėti vaiko šeimos, grupės nuotraukų albumėlius. ❖ Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. ❖ Skatinti ir drąsinti vaiką, išsakyti pastabas konkrečiam jo elgesiui ar veiksmui,

5-6 metų	➢ Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. ➢ Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). ➢ Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. ➢ Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai.	➢ Nupiešia save ir pakomentuoja, kaip atrodo, ką turi, ką veikia, pasako ką nors apie šeimą, bendruomenę, Tėvynę. ➢ Vaikas atsisako suduoti kitam, suprasdamas, kad jam skaudės. ➢ Supranta, kad prieš pietus nevalgys atsineštų sausainių, juos suvalgys po pietų. ➢ Juokiasi netyčia auklėtoją pavadinęs mama. ➢ Vaikas geba apibūdinti save ir kitus: „Aš Laura. Mano ilgi plaukai. Aš mėgstu piešti. Mano tėtis Grybauskas ir taip pat broliukas Grybauskas. Man mama nupirko naują lėlę. Aš gyvenu Lietuvoje.“	❖ Skatinti vaiką kalbėti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). ❖ Pasiūlyti idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. ❖ Pristatyti vaiko ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt. ❖ Leisti vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. ❖ Skatinti pokalbius, diskusijas apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę. ❖ Pasiūlyti idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškintis palankumo ir nepalankumo priežastis.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Mes skirtingi“, „Mes turime skirtingus jausmus“, „Žmonių darbai man padeda gyventi“, „Ką aš moku? Mano pareigos“, „Aš ir mano draugai“, „Aš ir Lietuva“, „Aš girdžiu, kai vienas kalba, kiti klauso“, „Mano gimtinė“, „Mano mieli namai“, „Kuo vilioja parduotuvės?“, „Augu ir keičiuosi“, „Aš Europietis“, „Aš noriu suprasti kitą“, „Aš berniukas – vyras“, „Piešiu draugą“, „Gatvėje būk atsargus“, „Sauagus skėtis“, „Aš toks, koks esu“, „Aš- nepaprastas ir įdomus“, „Aš galiu!“, „Aš- berniukas, tu- mergaitė“, „Aš toks, koks esu“, „Tikiu, kad galiu!“. **Ikimokyklinei ir priešmokyklinei pakopai** „Emocinio intelekto ugdymas su Kimočis žaislais“ pagal ikimokyklinio ugdymo programą „Kimochis“. Ši programa turi įrankių ir technikų, kaip sėkmingai taikyti Emocinį intelektą grupėje.		

6. Santykiai su suaugusiais
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais. ***Esminis gebėjimas.*** Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams
1-3 metų	➢ Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta. ➢ Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų. ➢ Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos.	✓ Šliaužia, ropoja, eina prie juo besirūpinančio suaugusiojo, tiesia rankas, kad šis jį paimtų. ✓ Mėgsta, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi, jam pritaria juo besirūpinantis suaugęs žmogus.	❖ Bendraujant prisitaikyti prie vaiko bendravimo ritmo – atsakyti šypsena į vaiko šypseną. ❖ Pakartoti vaiko sakomus žodžius ir, atvirkščiai, nusišypsoti ir palaukti, kol vaikas atsakys šypsena. ❖ Kalbėti ir palaukti vaiko atsako.
3-4 metų	➢ Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. ➢ Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. ➢ Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	✓ Stebėdamas spektaklį darželyje, išsigąsta scenoje pamatęs nepatrauklų personažą. ✓ Jei nuėję kur toliau nemato auklėtojos, tuoj pat grįžta atgal. ✓ Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius.	❖ Bendradarbiauti su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus. ❖ Informuoti tėvus apie vaiko įstaigoje praleistą dieną. ❖ Jei vaikas užsispyrė to, kas jam pavojinga, tikslinga nukreipti jo dėmesį į kitą įdomią veiklą.
4-5 metų	➢ Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. ➢ Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. ➢ Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	✓ Atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairosi, ką ir su kuo žaisti. ✓ Įsitraukia į auklėtojos pasiūlytą veiklą. ✓ Patvirtinus, kad žaislų mėtyti negalima, nubėga.	❖ Kalbėtis su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. ❖ Grupės vakaronėse skatinti deklamuoti eilėraštį kartu su šeimos nariais.

5-6 metų	➢ Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. ➢ Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei. ➢ Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiškai.	✓ Pamokytas vaikas pasako, kad pasiklydęs pagalbos kreiptųsi į policininką, pardavėją ar kitą žmogų. ✓ Atėjęs iš namų auklėtojai pasipasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. ✓ Vaikas pasisako, kad dabar nenori piešti, pasako, kad nori žaisti konstrukturių kampelyje.	❖ Padėti vaikams išmokti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų ❖ Bendraudami su vaiku, žiūrėkite į jį. ❖ Kalbėdami su juo stenkitės, kad jis matytų jūsų veido išraišką. ❖ Išklausyti vaikų pasakojamus atsitikimus su suaugusiaisiais ir pasvarstyti, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Šeimoje saugūs ir mylimi‘, „Susitarimai ir taisyklės“, „Mandagaus elgesio ABC“, „Aš ir kiti žmonės“, „Tėveliai ne visada sako taip“, „Profesijos“, „Žmonių darbai mums padeda gyventi“, „Jaunas – senas“, „Mano tėvelio ir mamytės profesija“, „Aš ir mūsų šeima“, „Aš tarp žmonių“, „Aš tarp žmonių“, „Mano šeima“, „Kuriu su mama“, „Pieštukais žaiskime kartu“, „Tau mano matytė“, „Šeimą myliu ir gerbiu“, „Žmonės, kurie gali man pagelbėti“, „„ „Namai, namučiai, nors ir po smilga“, „Saulytė šviesiausia, mamytė- geriausia“, „Šeimą myliu ir gerbiu“, „Namai – ten kur saugu ir gera“, „Mylu mylu – glust, prie širdutės – spust“.			
7. Santykiai su bendraamžiais			
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. ***Esminis gebėjimas.*** Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.			
	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	**Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai**	**Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams**
1-3 metų	➢ Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. ➢ Vaikams šypsosi, mėgdžioja jų judesius. ➢ Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą.	✓ Pravirksta, jeigu verkia kitas kūdikis, nusišypso, jei kitas kūdikis juokiasi. ✓ Būtinai nori tos mašinytės, jei kitas su tokia žaidžia. ✓ Bando atimti žaislą iš kito vaiko, kai šis jo neatiduoda, suduoda jam kastuvėliu.	❖ Pagal galimybes parūpinti pageidaujamų žaislų. ❖ Paskatinti būti geranoriškiems vienas kitam. ❖ Stebėti vaikus, stabdyti netinkamus veiksmus ir paaiškinti, kodėl negalima taip elgtis.
3-4 metų	➢ Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. ➢ Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	✓ Išmoksta pasakyti: „Nesimušk, man skauda.“ ✓ Graso piršteliu: „Nu, nu, nu“, jeigu mato kurį nors vaiką atimant kito žaislą. ✓ Vaikai supranta kito norą žaisti kartu.	❖ Užtikrinti vaiko saugumą. ❖ Padėti vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus. ❖ Sukurti žaidimo vietas, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito.

4-5 metų	➢ Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus. ➢ Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. lengvai su bendraamžiais susipyksta ir susitaiko. ➢ Gali padėti kitam vaikui. ➢ Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.	✓ Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą. ✓ Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti. ✓ Dėmesingai klausosi, ką sako kitas vaikas. ✓ Nuolat grupėje žaidžia po du ar kelis.	❖ Naudoti smėlio laikrodį, susitarimus ir kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės. ❖ Vengti lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“. ❖ Skatinti ir palaikyti vaikų draugystes. ❖ Pagiriant pastiprinti tinkamą, draugišką vaikų elgesį.
5-6 metų	➢ Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. ➢ Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku. ➢ Dalyvauja diskusijose: „Draugiškas ir nedraugiškas”, „Kaip gyventi taikoje”.	✓ Pasako, koks elgesys yra tinkamas, o koks – ne. ✓ Į grupę kasdien atsineša vis kitą žaislą, kad galėtų su juo žaisti kartu su kitais. ✓ Leidžia kitiems pažaisti su savo žaislu. Vaikai derasi.	❖ Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtant jų laikytis. ❖ Sudaryti galimybes vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus. ❖ Kalbėtis apie draugus ir draugystę.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Draugystės savaitė“, „Žaidimų paroda“, „Mano draugas“, „Žaidimų savaitė“, „Mano mėgstamiausias žaislas“, „Draugystės savaitė“, „Bendrų žaidimų taisyklės“, „Visi kartu galime didelius darbus nudirbti“, „Mes linksmi vaikai“, „Aš kuriu daug“, „Šiltais jausmais sninga“, „Pažintis su draugais“, „Kuriu su savo draugu“, „Mandagus ir draugiškas“, „Aš grupėje“, „Dalinuosi žaisliuku“, „Ištiesk draugui ranką“, „Draugystės žiedai“, „Eina meškinas ratu, pasakyk, kuo tu vardu“, „Aš būsiu kačiukas, o kuo norėtum būti tu?“, „Stalo žaidimų savaitė“, „Ištiesk draugui ranką“, „Žaiskime visi kartu!“.			
14. Iniciatyvumas ir atkaklumas			
Vertybinė nuostata. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais. ***Esminis gebėjimas.*** Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.			
	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	**Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai**	**Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams**
1-3 metų	➢ Džiaugiasi, pasiektu rezultatu, savarankiškai ieško kontaktų su suaugusiuoju, bendraamžiais. ➢ Stengiasi pats apsirengti, nusirengti. ➢ Pats bando tvarkytis žaislus, drabužėlius ir kt. ➢ Bando padėti, paguosti draugą.	✓ Atkakliai bando užsegti didelę sagą: pabando, nepavyksta vėl pabando, pagaliau įspraudžia sagą į kilpą ir apsidžiaugia. ✓ Kelis kartus užsega ir vėl atsega sagą. ✓ Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus.	❖ Pastebėti vaiko rodomą iniciatyvą ir ją palaikyti. ❖ Siūlyti žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo.

3-4 metų	➢ Tęsia pradėtą žaidimą, nors ir iškyla nedidelės klūtys. ➢ Užkalbina į grupę atėjusius svečius, palaiko pokalbį. ➢ Lengvai priima suaugusiojo pasiūlytas priemones, žaidimo būdus, ir pats toliau kuria žaidimą. ➢ Priima daugų kvietimą žaisti.	✓ Pasilipa ant kėdės, kad pasiektų žaislą, padėtą ant palangės. ✓ Deda dėlionę nepaisydamas šalia keliamo vaikų triukšmo. ✓ Ilgam susitelkia bandydamas užsegti sagas, suvarstyti batų raištelius, dėlioja dėliones, konstruoja.	❖ Neskubėti padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnį poveikį jo raidai. ❖ Padėti vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo. ❖ Siūlyti vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai.
4-5 metų	➢ Pratęsia pradėtą žaidimą kitą dieną, siūlo draugams jį tęsti. ➢ Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. ➢ Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	✓ Rodo iniciatyvą vadovauti sugalvotam žaidimui ir buria kitus vaikus. ✓ Patys sugalvoja žaidimą ir ilgai jį plėtoja.	❖ Pasiūlyti vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe. ❖ Pastebėti ir palaikyti vaiko iniciatyvą atlikti nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus. ❖ Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padėti surasti išeitis, sprendimus.
5-6 metų	➢ Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. ➢ Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisekus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	✓ Prie vaikui įdomios auklėtojo pasiūlytos veiklos grįžta, kol ją baigia. ✓ Vaikai visą savaitę žaidžia žaidimą apie „geručius ir blogiukus“.	❖ Siūlyti vaikams kruopštumo, susikaupimo reikalaujančių darbų, ❖ Pastebėti vaiko sumanymus juos palaikyti, padėti išplėtoti. ❖ Leiskite išbandyti įvairią veiklą, padėdami patirti sėkmę, taip skatindami pasitikėjimą savimi.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Man viskas įdomu“, „Kuo būsiu užaugęs?“, „Sėju, sodinu, prižiūriu“, „Mano žaidimų diena“, „Aš – kūrėjas“, „Aš saugus, kai žinau“, „Aš gamtoje ir gatvėje“, „Žaidžiu ir mokausi“, „Mano lėlių kambariai, mano mašinų garažai“, „Aš galiu“, „Mes laukiame Kalėdų“, „Judam, krutam“, „Įveik ir pasiek“, „Atpažink rankų porą“, „Aš pats“, „Skrenda, šliaužia ir ropoja“, „Kas? Kodėl ir kaip?“, „Pastatysiu bokštą didžiausią“, „Pastatykim sniego pilį“.			
16. Problemų sprendimas			
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti. ***Esminis gebėjimas.*** Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.			

	Vaiko ugdymo (si) pasiekimai	Vaikų veiklos ir elgesio pavyzdžiai	Ugdymo gairės pedagogams ir tėvams
1-3 metų	➢ Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi. ➢ Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. ➢ Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos ➢ Drąsiai imasi pasiūlytos veiklos, žaisti naują žaidimą.	✓ Spraudžiasi, daug kartų bando, tada pradeda rėkti, į pagalbą kviesdamas suaugusįjį. ✓ Paima buteliuką ir bando kamštelį atsukti pats. ✓ Pavykus apsidžiaugia.	❖ Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padėti jam. ❖ Patarti, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. ❖ Parodyti vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti.
3-4 metų	➢ Dalyvauja situaciniuose žaidimuose „Ką daryti, jeigu…", „Susipyko du draugai". ➢ Žaisdamas, bendraudamas pataria draugams ką daryti, jei susiduria su kliūtimis, Kartu su auklėtoja varto knygeles, žiūri animacinius filmukus. ➢ Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla.	✓ Nepagavus kelis kartus metamo kamuolios sako: –Aš nenoliu gaudyt. ✓ Po 5–6 bandymo veiksmų nueina šalin taip ir nepabaigęs sudėti kortelių.	❖ Skatinti vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. ❖ Komentuoti vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus.
4-5 metų	➢ Nori įveikti kliūtiar iškilusią problemą, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus kliūčiai įveikti. ➢ Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	✓ Pasiužiūrėjęs į tam tikrą veiklos užduotį sako: -„Čia bus sunku". ✓ Vaikas sako: „Aš tai padarysiu" ir bando tol, kol pavyksta arba sugalvoja kitaip.	❖ Drąsinti vaikus kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos. ❖ Padėti ir pateikti kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.
5-6 metų	➢ Atpažįsta, su kokiu sunkumu ar problema susidūrė. ➢ Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes. ➢ Tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę. Siūlo ir priima pagalbą, ➢ Nepasisekus bando kelis kartus.	✓ Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles. ✓ Pasako, kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors suplėšys jo piešinį.	❖ Užduoti vaikams atviruosius klausimus, padedančius apmąstyti problemą. ❖ Padėti vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes. ❖ Siūlyti vaikams probleminių užduočių, kurias įveikti turėtų jie patys.
Rekomenduojamos temos šiai vaiko ugdymosi pasiekimų sričiai ugdyti(s):			
„Sugalvojau, sumąsčiau...", „Aš moku draugiškai žaisti", „Mandagūs ir malonūs žodžiai", „Padeda draugai", „Gerų darbų savaitė", „Žaidžiu vienas ir su draugais", „Aš tarp žmonių", „Kiek darbelių kiek darbų...", „Į pagalbą gamtai", „Kaip gera turėti draugą", „Žaidimas ir nežaidimas", „Kai aš užaugsiu", „Aš teisėjas", „Mano ir draugų žaislai", „Žaisladienis", „Dalinuosi ir žaidžiu", „Augu, augu aš kas dieną", „Sugalvoju-padarau", „Mamai, tėtei aš padėsiu, visada aš juos mylėsiu".			

5. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Ugdymo pasiekimų vertinimas – tai nuolatinis informacijos rinkimas ir jos panaudojimas, nustatant vaikų daromą pažangą, koreguojant, tobulinant pedagogo darbo būdus ir metodus. Nuolatinis ir sistemingas vertinimas padeda pedagogui įžvelgti vaiko galimybes, nustatyti problemas ir spragas, diferencijuoti ir individualizuoti ugdymą. Ugdymo pasiekimų vertinimas grindžiamas šiuolaikine ikimokyklinio ugdymo samprata, amžiaus tarpsnių psichologiniais ypatumais, individualiais vaiko poreikiais, atitinka ugdymo(-si) tikslus. Vaiko pasiekimai vertinami vadovaujantis ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu.

Ugdymo pasiekimų vertinimo tikslas – padėti vaikui sėkmingai ugdytis, brėsti kaip asmenybei, kaupti informaciją apie kiekvieno vaiko pasiekimus ir daromą pažangą, kad būtų galima koreguoti ugdymo procesą, priimti pagrįstus sprendimus, sudaryti sąlygas tėvams tapti lygiaverčiais vertinimo partneriais, gauti grįžtamąjį ryšį, kuris padėtų įvertinti pedagogų darbo sėkmę. Labai svarbu pažinti vaiką, jo individualybę, išsiaiškinti vaiko ugdymo(si) galimybes, gabumus, įvertinti vaiko pasiekimo lygį ir padarytą, ar daromą pažangą. Šie ugdymo pasiekimų tikslai tarpusavyje susiję, vienas kitą papildo ir padeda pedagogams siekti ugdymo(si) kokybės.

Vaikų ugdymosi pažanga įvertinama du kartus metuose (rudenį, pavasarį). Pagrindinis vaiko pasiekimų vertintojas yra grupės auklėtojas. Vaikų ugdymosi pasiekimus ir pažangą vertina, ir įstaigos specialistai (logopedas, spec. pedagogas, psichologas, socialinis pedagogas, menų pedagogas, neformalaus ugdymo (kūno kultūra) mokytojas) tėvai, vaikai. Specialistai teikia rekomendacijas grupių auklėtojoms, tėvams apie vaikų ugdymosi galimybes, perspektyvas. Specialiųjų poreikių vaikams – aptaria pagalbos teikimo būdus. Auklėtoja planuoja individualius susitikimus su tėvais jiems patogiu laiku ir aptaria vaiko pažangą, gebėjimus.

Pagrindinis vaiko pasiekimų vertinimo būdas - vaiko stebėjimas. Pirminis vaiko susipažinimas prasideda nuo pokalbio su tėvais apie vaiką, išsiaiškinami tėvų lūkesčiai, surenkama infromacija apie vaiko gebėjimus, individualius ypatumus. Pedagogai vertina vaiko gebėjimus pagal visas vaiko ugdymosi pasiekimų sritis. Tėvų ir pedagogų vertinimas apie vaiko pasiekimus fiksuojamas vaiko pasiekimų ir pažangos apraše, elektroniniame dienyne. Vertinimo medžiaga kaupiama vaiko pasiekimų aplanke (žinios apie vaiką, darbeliai, vaiko kūryba, mintys), kurį veda ir saugo grupės auklėtoja. Informacija apie kiekvieno vaiko pasiekimus ir pažangą renkama viso vaiko ugdymo(si) įstaigoje metu. Vaiko aplankalas perduodamas kitai auklėtojai, vaikui pereinant į kitą grupę (iš lopšelio į darželį, vėliau į priešmokyklinio amžiaus grupę). Vaiko pasiekimai aptariami su tėvais individualių pokalbių metu. Vaiko pasiekimų vertinimo aplankas saugomas viso vaiko įstaigos lankymo metu. Tėvai individualių pokalbių metu informuojami apie vaiko pažangą. Informacija apie vaiko pasiekimus neviešinama, teikiama tik vaiko tėvams. Vaiko vertinimo rezultatai panaudojami planuojant ir tobulinant vaikų ugdymo(si) procesą.

6. NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. V., 1998.
2. Geros mokyklos koncepcija, 2015.
3. Hansen K.A., Kaufmann R.K., Saifer G. Ugdymas ir demokratijos kultūra: ikimokyklinis amžius. V., 1997.
4. „Ikimokyklinio udgymo programų kriterijų aprašas“. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2011.
5. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
6. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
7. Ingeborg Becker - Textor knygoje. Kūrybiškumas vaikų darželyje. V., Presvika 2001.
8. Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos Darnaus vystymosi švietimo strategija. Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras. V., 2005.
9. Kauno lopšelio-darželio „Sadutė“ 2016–2018 m. strateginis planas.
10. „Kokybiškas ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas: ką galėtume daryti geriau?“ konferencijos rekomendacijos, smm.lt svetainė, 2015.
11. Kauno sveiko miesto biuras.(sud.0 Brazauskienė D.), 2000.
12. Lietuvos higienos norma HN 75:2016 „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų vykdymo bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“.
13. Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas. Žin., 2000, Nr. 17-4 21.
14. Monkevičienė O. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Minklės leidykla, 2001.
15. Monkevičienė O. Vėrinėlis. Knyga auklėtojai I dalis. Leidybos centras, 1995.
16. Monkevičienė O. Vėrinėlis. Knyga auklėtojai. II dalis. Leidybos centras, 1995.
17. Pikuvienė A., Dailidienė N., Jakučiūnienė D., ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvensenos įgūdžių ugdymo programa. V., leidybos centras, 1997.
18. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
19. Rauckis J. Drungilienė D. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa. 2003.
20. Vaikas ir aplinka: monografija/ Ruzgienė A., Petružienė S. K., Klaipėdos universiteto leidykla, 2005.
21. Vaikystės fenomenas: socialinis edukacinis aspektas: monografija/ Juodaitytė A. Š., Šiaulių universiteto leidykla, 2003.
22. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija. Žin., 2003, Nr. 52-2316.
23. Vaikų teisių konvencija. V., 2000.
24. Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012.
25. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija.